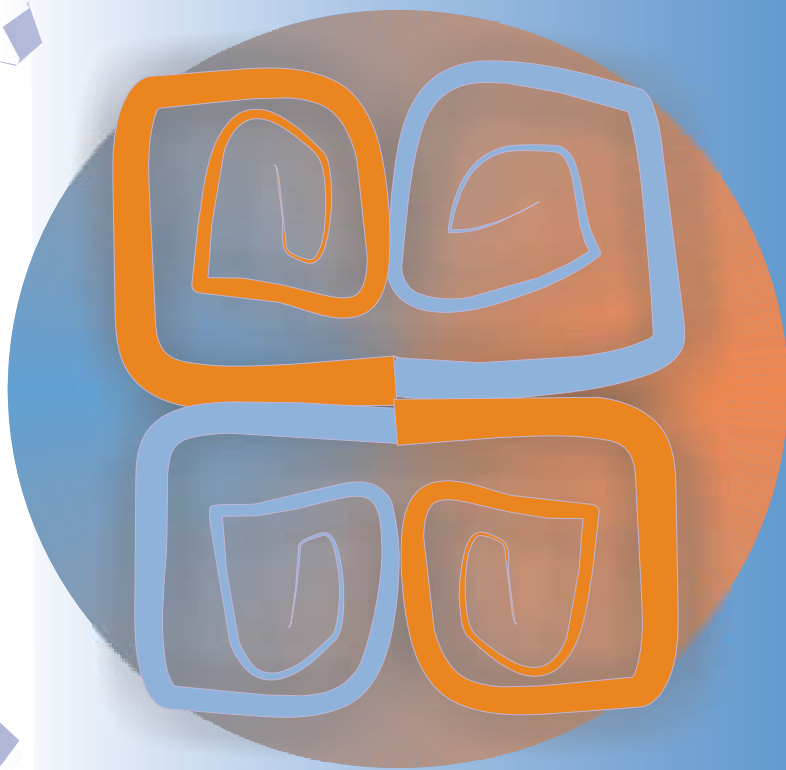

Erillisopetus tänään

*- WomenIT -projektin selvitys yhden
sukupuolen opetuksesta*

Eija Leinonen

Erillisopetus tänään

- *WomenIT-projektin selvitys yhden sukupuolen opetuksesta*

Eija Leinonen

Taitto ja layout
Mainonnan Suunnittelut Immonen Ky
Ritva Immonen
Nina Karjalainen

Kustantaja
Oulun yliopisto, Kajaanin yliopistokeskus, WomenIT –projekti

Painopaikka
Kainuun Sanomain Kirjapaino Oy, Kajaani 2005

ISBN 951-42-7949-2

Sisältö

1. Esipuhe - miksi tämä selvitys?	7
2. Johdanto - miten selvitys tehtiin?	9
3. Mitä yhden sukupuolen opetuksella/erillisopetuksella tarkoitetaan?	12
4. Suomalaisen erillisopetuksen ja yhtenäiskoulun historia ja nykytila	13
4.1. Kansakoulusta yhtenäiseen peruskouluun	13
4.2. Suomalaiset tyttö- ja poikakoulut säätyläisperheiden lapsille	15
4.3. Eriyttävää opetusta tämän päivän Suomessa	16
4.4. Lainsäädäntö	21
5. Muiden länsimaiden erillisopetuksen nykytila	24
6. Miksi erillisopetusta?	26
7. Yhden sukupuolen opetusta koskeva tutkimus	28
7.1. Suomalaiset tutkimukset	28
7.2. Kansainväliset tutkimukset	29
7.3. Pohjoismaisia esimerkkitutkimuksia	34
8. Esimerkkejä sukupuolten erillisopetuksesta	38
8.1. Case 1 – Ilona	38
8.2. Case 2 - WomenIT	39
8.3. Case 3 – Hjalli-menetelmä	42
8.4. Case 4 – Englantilainen malli	43
9. Yhteenveto ja suosituksia	46
Lähteet	50

1. Esipuhe - miksi tämä selvitys?

Suomalaisen yhtenäisen yhteiskoulun historia on pitkä, ensimmäiset suunnitelmat laadittiin jo 1800-luvulla, yhtenäiskoulun periaatetta noudattamaan synnytetttiin peruskoulu 1970-luvulla ja viimeiset tyttö- ja poikalyseot lakkautettiin 1970-luvulla. Tyttö- ja poikakoulujen lakkauttamisten jälkeenkin on tehty erilaisia kokeiluja ja toteutettu erilaisia projekteja, joissa erityisesti tytöille on tarjottu opetusta omissa ryhmissään. Oulun yliopiston Kajaanin yliopistokeskuksen koordinoima WomenIT-hanke on yksi näistä projekteista. Hankkeen aikana toteutettiin noin 40 erilaista alaprojektia tavoitteena tukea tyttöjen ja naisten ei-sukupuolen mukaisia valintoja erityisesti teknologia- ja teollisuusaloille. Näistä alaprojekteista 29 toteutettiin tyttö- ja naisryhmissä. Tämä luku pitää sisällään sekä kasvatus- ja opetussektorin että työelämäsektorin projektit.

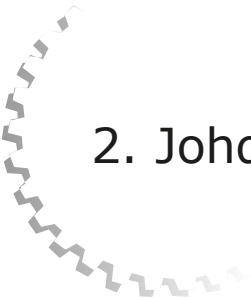
Sukupuolen mukaan eriytetty opetus ja muu toiminta olikin yksi erityistä mielenkiintoa herättäneistä toimintatavoista WomenIT-hankkeen aikana ja sai aikaan ajoittain vilkastakin keskustelua sekä puolesta että vastaan. Yleisemmin esiin noussut kysymys oli haluttiinko Suomeen tyttö- ja poikakoulut takaisin ja onko tasa-arvoista järjestää esimerkiksi vain tytöille suunnattua tekniikan opetusta? Näiden kysymysten ja keskustelujen innoittamina hankkeessa päätettiin toteuttaa selvitys, johon koottaisiin yhteen sekä kansallisia että kansainvälisiä kokeiluja, projekteja ja aihetta koskevia tutkimuksia ja niistä saatuja tuloksia ja kokemuksia.

Suomalaisia tutkimuksia ei aiheesta juuri ole, tehdyt havainnot ja saadut kokemukset pohjautuvat paljolti erilaisten kokeilujen ja projektien havaintoihin ja kokemuksiin. Kansainvälisesti aihetta on tutkittu kohtalaisen paljon ja aiheesta on keskusteltu lehdissä hyvinkin vilkkaasti aina tähän päivään saakka, onhan erillisopetus

kovastikin arkipäivää ympäri maailmaa, joskin tyttö- ja poikakoulujen osalta yhä vähenemässä määrin. Sen sijaan yhteiskouluissa toteutettava erillisopetus on nostamassa päätään. Miksi näin, tietävätkö kansainväliset asiantuntijat ja opettajat jotain, mihin me emme pohjoismaissa ole vielä heränneet? Siihen tämän selvityksen kautta koetamme saada ainakin alustavaa vastausta. Toivottavasti tämä sytyttää mahdollisimman monen pohtimaan mahdollisuutta monipuolistaa kasvatusta ja opetusta erillisopetuksen kautta.

Oulussa 14.11.2005

WomenIT-projektin puolesta
Eija Leinonen

2. Johdanto - miten selvitys tehtiin?

Käsillä olevan selvityksen tavoitteena oli koota yhteen yhden sukupuolen opetuksesta tehtyjä tutkimuksia, kokeiluja ja projekteja ja niistä saatuja tuloksia ja kokemuksia. Kysymys ei siis niinkään ole syväanalyttisestä tutkimuksesta, vaan enemmänkin jonkinlaisesta katsauksesta, kartoituksesta aiheeseen. Tarkoituksena ei myöskään ollut niinkään vertailla erillisopetuksen ja yhteisopetuksen paremmuutta tai huonommuutta kuin tuoda esiin yhden sukupuolen opetuksen etuja ja haasteita, plussia ja miinuksia yhtenä tapana järjestää opetusta. Täydelliseltä paremmuus-vertailulta näiden kahden opetusmuodon välillä ei voinut kuitenkaan välttyä, sillä suuri joukko aihetta koskevia tutkimuksia oli näitä kahta vertailevaa.

Selvityksessä pyrittiin hakemaan vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

1. Mitä yhden sukupuolen opetuksella tai erillisopetuksella tarkoitetaan?
2. Miten sitä toteutetaan?
3. Minkä verran sitä on olemassa?
4. Millaista tutkimusta yhden sukupuolen opetuksesta on tehty:
 - mitä on tutkittu?
 - millaisia tuloksia on saatu?
5. Mitkä näyttäisivät olevan erillisopetuksen edut?
6. Mitkä näyttäisivät olevan erillisopetuksen huonot puolet?

Koska käsillä olevassa selvitys ei ollut systemaattinen tutkimus, vaan enemmänkin katsaus aiheeseen, muotoiltiin kaksi viimeistä edellä lueteltua kysymystä ”väljästi”. Saatujen vastausten pohjalta haluttiin pohtia myös erillisopetuksen soveltuvuutta tämän päivän suomalaiseen koulujärjestelmään.

Selvitys keskittyy pääasiassa perus- ja toisen asteen koulutuk-

seen ja sieltä saatuihin kokemuksiin sekä tutkimustuloksiin. Myös päivähoiton kokemuksia erillistoiminnasta tuodaan esille, sekä pienimuotoisesti ylempien asteiden koulutuksen ja työelämäsektorin kokemuksia. Pohjoismaissa on toteutettu runsaastikin erilaisia aikuisille naisille suunnattuja koulutusohjelmia tavoitteena muun muassa segregaatian purkaminen ja naisjohtajuuden tukeminen. Selvityksen kansainvälinen aineisto piti sisällään myös sukupuolen mukaan eriytettyjä collegeja koskevia tutkimuksia.

Seuraavaksi tässä selvitysraportissa määritellään yhden sukupuolen opetus, mitä sillä tarkoitetaan. Tämän jälkeen luodaan lyhyt katsaus suomalaisen erillisopetuksen ja yhtenäiskoulun historiaan ja nykytilaan. Koska suomalaiseen koulujärjestelmään ei enää pariin vuosikymmeneen ole kuulunut sukupuolen mukaista erillisopetusta samassa mielessä kuin muualla maailmassa, oli tässä osassa tarkasteltava myös yhtenäiskoulun syntyä ja sen perusteita. Suomalaisen järjestelmän jälkeen luodaan katsaus muiden länsimaiden erillisopetukseen ja sen nykytilaan. Opetusta annetaan sukupuolen mukaan eriytettynä kaikkialla maailmassa, mutta tässä selvityksessä kohteeksi rajattiin länsimaat ja niistä erityisesti Iso-Britannia ja Yhdysvallat, joissa yhden sukupuolen opetuksella on pitkä perinne ja joista on saatavana runsaasti tutkimusta ja muuta aineistoa aiheeseen liittyen. Tässä osassa tuodaan esiin myös lehtien palstoilla käytyä keskustelua yhden sukupuolen opetuksen puolesta ja vastaan.

Selvityksen seuraavana osana ovat aiheesta laaditut tutkimukset ja niistä saadut tulokset. Koska tavoitteena oli myös pohtia erillisopetuksen soveltuvuutta tämän päivän suomalaiseen opetukseen ja kasvatukseen, rajattiin tarkemman perehtymisen kohteena olleet tutkimukset kahteen viimeiseen vuosikymmeneen (1980-luvun puoliväliltä lähtien tehdyt tutkimukset) ja aivan erityisesti 1990-luvun lopun ja 2000-luvun tutkimuksiin. Tutkimusosassa tuodaan esiin millaisia tutkimuksia aiheeseen liittyen on tehty ja millaisia tuloksia niistä on saatu, mutta myös esitellään yksityiskohtaisemmin joitain tutkimuksia. Selvityksaineiston ja esimerkkien valinnassa käytettiin ”tuoreuden” lisäksi kriteereinä aineiston saatavuutta

sekä monipuolisuutta, ts. selvityksessä haluttiin tuoda esiin erilaisia näkökulmia ja erilaisiin teemoihin keskittyneitä tutkimuksia ja muuta aineistoa.

Tämän jälkeen tässä raportissa esitellään neljä esimerkkitapausta, casea yhden sukupuolen opetuksesta: 1990-luvulla toteutettu suomalainen Ilona-projekti, 2000-luvun WomenIT-kokemukset, islantilainen Hjalli-menetelmä sekä englantilainen malli yhden sukupuolen opetuksesta. Selvitys lopetetaan johtopäätöksiin ja pohdintoihin erillisopetuksen soveltuvuudesta Suomeen.

Selvityksessä käytettyä tietoa haettiin sekä perinteisistä kirjallisista aineistoista että elektronisista aineistoista ja Internetistä. Casejen osalta aineistona olivat kirjallisten lähteiden lisäksi käydyt keskustelut toimijoiden ja asiantuntijoiden kanssa. Avoimia keskusteluja käytiin sekä muutamien WomenIT-toimijoiden, Ilona-projektin vetäjän että brittiläisten asiantuntijoiden kanssa. Keskustelujen vapaamuotoisuuden ja ei-strukturoidun luonteensa vuoksi tässä selvityksessä tuodaan esiin nousseita näkökulmia ja asioita ilman sen syvempää analyysia. WomenIT-projektin osalta keskustelujen oli tarkoitus täydentää toimijoiden projektiraporteissaan esiin tuomia asioita.

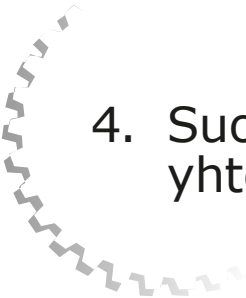

3. Mitä yhden sukupuolen opetuksella/erillisopetuksella tarkoitetaan?

Yhden sukupuolen opetuksella tarkoitetaan nimensä mukaisesti opetusta, jota annetaan vain toiselle sukupuolelle. Tämä tarkoittaa joko kokonaista koulua, jossa on vain joko tyttöjä tai poikia tai vain toiselle sukupuolelle tarkoitettuja opetusryhmiä tai luokkia. Kansainvälisesti katsottuna yhden sukupuolen kouluissa on sekä yksityisiä, kirkon omistamia että julkisin varoin rahoitettuja kouluja. Yhden sukupuolen opetus käsitetään tässä selvityksessä laajasti tarkoittaen myös esimerkiksi päiväkotien kasvatustoimintaa, kuten muun muassa Hjalli-menetelmän tapauksessa.

Tutkimusten ja vakituisten erillisopetuskäytäntöjen puuttuessa, ei tämän päivän Suomessa ole yhdenmukaista käsitteistöä sukupuolen mukaan eriytetyle opetukselle samaan tapaan kuin englanninkielisessä maailmassa. Kansallisesti katsottuna puhutaan joko yhden sukupuolen opetuksesta tai vain yksinkertaisesti tyttö- ja poikaryhmistä/tyttö- ja poikaluokista. Ilmaisuja sukupuolen mukaan eriytetty opetus tai erillisopetus käytetään harvemmin. Tyttöjen ja poikien yhteisestä koulusta ja ryhmistä käytetään ilmaisua yhteis- tai yhtenäiskoulu ja ryhmistä usein sekaryhmä. Kansainvälisesti yhden sukupuolen opetuksesta käytetään englanninkielisessä maailmassa ilmaisua single-sex, siis single-sex education, single-sex teaching, single-sex schools, single-sex groups, single-sex classes ja niin edelleen. Myös termiä same-sex on käytetty joissain aineistoissa. Vastaavat termit yhteiskouluista ja sekaryhmistä ovat co-educational school and classes tai mixed group ja niin edelleen. Ruotsinkielisessä kirjallisuudessa ja keskusteluissa käytetään sukupuolen mukaan eriytetystä opetuksesta termejä enkön undervisning ja könsuppdelad undervisning sekä särundervisning, yhteiskoulusta samskola.

Tässä selvityksessä sukupuolen mukaan eriytetystä opetuksesta käytetään ilmaisua yhden sukupuolen opetus tai (sukupuolten) erillisopetus.

4. Suomalaisen erillisopetuksen ja yhtenäiskoulun historia ja nykytila

4.1. Kansakoulusta yhtenäiseen peruskouluun

Suomalaisen yhtenäiskoulun perinne on pitkä. Suomalainen kansakoulu perustettiin virallisesti 1866 kansakouluasetuksella, mutta kansaa oli opetettu kotiopetuksena ja kyläkouluissa lukemaan, kirjoittamaan sekä uskonasioissa jo sitä ennenkin. Kansakoulun pituus vaihteli aluksi maaseudun 4-vuotisesta kaupunkien 6-vuotiseen opetukseen. Maaseudun lasten katsottiin saavan täydentävää alkuopetusta kodeissa ja lastenkouluissa (kirkolliset alkukoulut). Kaikille yhteiseksi, kansakouluun kuuluvaksi kaksivuotinen alkuopetus (alakansakoulu) säädettiin oppivelvollisuutta koskevan lain yhteydessä vuonna 1921. Yhtenäiseksi kansakouluksi ala- ja yläkansakoulu liitettiin v. 1958. Kansakoulu oli tarkoitettu sekä tytöille että pojille, mutta ainoastaan alkuopetuksessa ja kirkkojen järjestämissä, kansakoulun rinnalla toimineissa kiertokouluissa heitä opetettiin yhdessä. Yhteisopettamista perusteltiin alakoulun opettajien naisvaltaisuudella, jonka katsottiin sopivan pienille lapsille. Sen sijaan yläkansakoulut olivat aluksi tyttöjen ja poikien kouluja tai heitä opetettiin samassa koulussa eri luokissa. Kansakoulun isä Uno Cygnaeus katsoi tämän olevan tarpeen tyttöjen ja poikien erilaisen kehitysrytmin vuoksi. Kuitenkin hyvin pian kansakoulun perustamisen jälkeen ryhdyttiin keskustelemaan yhtenäisen koulun tarpeesta ja esimerkiksi vuoden 1882 koulutoimen ylihallituksen ohjeissa tuotiin esiin mahdollisuus opettaa tyttöjä ja poikia yhdessä, kunhan tytöt saivat osakseen ”naisellista huolenpitoa” ja naisopettajan käsitöiden ja liikunnan opettamista varten.¹⁻⁴

Opetussuunnitelmat olivat kansakouluissa 1880-luvun alkuun saakka koulukohtaisia, 1882 koulutoimen ylihallituksen laatima ohjeistuksen voidaan katsoa olevan ensimmäinen malli opetussuunnitelmasta. Siinä kehoitettiin opettamaan kaikille uskontoa, äidinkieltä, laskentaa, mittausoppia ja historiaa sekä tytöille käsitöitä. Maaseudulla tuli opettaa myös pojille käsitöitä, mutta kaupungeissa se oli vapaaehtoista. Kaupunkilaisten lapsille vapaaehtoista opetusta oli lisäksi tyttöjen lastenhoidon ja puutarhanhoidon opetus ja poikien kielten opiskelu.¹

Kansakoulun synnyttämisen yhteydessä keskusteltiin myös kansakoulun jälkeisen jatko-opetuksen kehittämisestä ja vuoden 1866 kansakouluasetus loi pohjan sille. Aluksi sitä toteutettiin parina ilta-päivänä viikossa niille, jotka olivat päättäneet kansakouluopintonsa tai olivat muutoin kiinnostuneet itsensä sivistämisestä, mutta varsinaisesti jatko-opetustoiminta käynnistyi 1890-luvun alussa, jolloin annettiin ohjeet maaseudun jatko-opetukseen. Samaan aikaan kaupunkien jatko-opetus alkoi olla yhä enemmän päiväopetusta. Jatko-opetus kiinnosti kaupungeissa enemmän tyttöjä kuin poikia, sillä pojat halusivat siirtyä kansakoulun jälkeen ammatilliseen koulutukseen tai töihin. Vuonna 1958 uudistettu kansakoululainsäädäntö muutti jatko-opetuksen 1-2 vuotiseksi kansalaiskouluksi, johon voitiin liittää vapaaehtoinen kolmas eli kansakoulun yhdeksäs luokka v. 1962.^{2, 4}

Jo kansakoulun perustamisen yhteydessä käytiin ensimmäiset keskustelut yhtenäisen, kaikille yhteisen koulun perustamisesta. Se oli itse asiassa kansakoulun perustajien tavoite, mutta joka pääsi toteutumaan vasta 1900-luvun puolivälin jälkeen, kun v. 1968 annetussa laissa poistettiin ns. rinnakkaiskoulujärjestelmä (kansakoulu ja oppikoulu, josta seuraavassa luvussa), ensimmäiset peruskoulut perustettiin Itä- ja Pohjois-Suomeen 1970-luvun alussa. Yhtenäisen (perus)koulun ideana oli kaikille kansalaisille yhteinen, yhtenäinen, yhteiskuntaluokasta ja maantieteellisestä alueesta riippumaton koulu. Peruskoulun kasvatus- ja opetustavoitteena on alusta saakka ollut yksilöllisten edellytysten ja iän mukaisen opetuksen ja kasvatuksen tarjoaminen, sukupuolesta riippumat-

ta. Peruskoululla tavoiteltiin siis tasa-arvoa koulutukseen pääsyn, koulutusjärjestelyjen ja koulutuksen tulosten näkökulmista, mutta sukupuolineutraalisti; sukupuolten tasa-arvon katsottiin toteutuvan mahdollistettaessa tytöille ja pojille samanlainen koulutus.^{1, 3, 4, 5} Edellä mainitun tavoitteen toteutumista on sittemmin arvioitu lukuisissa tutkimuksissa sekä käytännön opetustyössä.⁶

4.2. Suomalaiset tyttö- ja poikakoulut säätyläisperheiden lapsille

Kansakoulusta tuli siis perustajiensa harmiksi vain alempien yhteiskuntaluokkien koulu, 1900-luvulle saakka säätyläisperheiden lapsille oli oma koulujärjestelmänsä, jolla oli jo pitkä historia. Säätyläispojat opiskelivat aluksi kirkon ylläpitämissä kouluissa (sittemmin oppikoulut eli alkeisoppilaitokset ja lukiot), joista he valmistuivat erilaisiin virkatehtäviin, tytöt saivat opetusta kotiopetuksena tai yksityisissä tyttökouluissa. Vuoden 1843 koulujärjestyksessä koulujen omistus siirtyi kirkolta valtiolle ja samaan aikaan vahvistettiin ensimmäisen kerran valtion ylläpitämät tyttökoulut. Valtion tyttökoulut perustettiin ensimmäisenä Helsinkiin ja Turkuun ja niitä on pidetty ensimmäisinä pohjoismaiden valtion tyttökouluina. Näistä tyttöjen oppikouluihin rinnastetuista kouluista ei kuitenkaan valmistunut virkoihin. Tyttökoulujen lisäksi vuoden 1843 koulujärjestykseen kuuluivat lukiot sekä ylä- ja ala-alkeiskoulut.^{1, 3, 7}

Varhaisten tyttökoulujen opetuksesta suurin osa oli käsityönopeustusta, jonka lisäksi opetettiin kaunokirjoitusta, piirustusta ja soitamista sekä vähäisemmässä määrin uskontoa, historiaa, maantiedettä, matematiikkaa ja kieliä. 1880-luvun puolivälissä tyttöjen opetuksen opetussuunnitelmaa uudistettiin niin, että pääpaino siirtyi yhteiskunnallisiin ja matemaattisiin aineisiin. Tyttökoulut olivat myös poikakouluja pidempiä. Sitä perusteltiin tyttöjen ”heikkouden oireilla”, vaikka tutkimusten mukaan tytöt kehittyivätkin nopeammin kuin pojat, sekä opetussisältöjen laajuudella (tyttöjen piti opiskella tietoaaineiden lisäksi ”naissivistäviä” aineita).^{1, 3}

Oppikoulujärjestelmää uudistettiin useaan kertaan 1800-luvun puoliväliltä 1900-luvun puolivälille tultaessa, v. 1872 koulut jaettiin yliopisto-opintoihin valmistaviin lyseoihin, ammatillisiin kouluihin valmistaviin reaalikouluihin sekä ”naisväenkouluihin”. Reaalikoulut lakkautettiin v. 1883, jolloin poikakoulut olivat joko klassillisia tai reaalilyseoita. Viimeisessä vaiheessa ennen peruskoulujärjestelmään siirtymistä, oppikoulu muodostui 5-vuotisesta keskikoulusta ja kolmivuotisesta lukiosta. Oppikoulu oli koko historiansa ajan ainoa väylä yliopisto-opintoihin. ^{3, 7}

Ensimmäiset yhteiskoulut perustettiin 1880-luvulla, tosin aluksi tytöt saivat osallistua niiden opetukseen vain anomuksesta. Itse asiassa Suomessa yhteiskouluja perustettiin aluksi suomenkielisten koulujen lisäämistarpeen vuoksi, mutta naiset liittivät keskusteluun myös tyttöjen koulutuksen. Vuosisadan vaihtuessa 1900-luvuksi yhteiskoulujen määrä kasvoi, josta ensimmäisenä kärsivät poikakoulut määrän vähenemisenä. Suomalaiset tyttö- ja poikakoulut katosivat 1970-luvulla, kun viimeiset tyttö- ja poikalyséot lakkautettiin ja yhteiset lukiot jatkoivat yhtenäisen peruskoulun jälkeisenä yleissivistävänä oppilaitoksena. ^{1,3}

4.3. Eriyttävää opetusta tämän päivän Suomessa

Vaikka meillä ei Suomessa enää toteutetakaan erillisopetusta systemaattisena ja suunniteltuna yhden sukupuolen opetuksena, jossa opetusryhmät tai -koulut jaettaisiin tyttö- ja poikaryhmiin nimenomaan sukupuolen mukaan ja sen vuoksi, on toki yhä edelleen tilanteita, joissa käytännössä tytöt ja pojat opiskelevat erillään. Suomi on yksi länsimaiden segregoituneimmista maista, jolla tarkoitetaan työelämän jakaantumista niin sanottuihin naisten ja miesten aloihin, mikä aiheuttaa myös sen, että tiettyjen alojen opiskelijoista valtaosa on joko naisia tai miehiä ja näin ollen opiskeluryhmissä voi olla pelkästään toista sukupuolta. Myös perus- ja lukio-opetuksessa näkyy edelleen silloin tällöin yhden sukupuolen luokkia, mutta tällöin jakoperusteena on toisen sukupuolen määrällinen enemmistö ko. luokka-asteella. Useimmiten nämä luokat ovat tyttöluokkia.

Näiden lisäksi liikuntatunnit toteutetaan tytöille ja pojille erikseen. Käsityö-oppiaine on teoriassa kaikille yhteistä: peruskoulun opetussuunnitelman (2004) mukaan tytöt ja pojat opiskelevat samaa käsityö-nimistä oppiainetta neljä ensimmäistä vuotta, jonka jälkeen oppilaat voivat tehdä painotusvalintoja⁸. Käsityöthän ovat perinteisesti jakaantuneet niin, että pojat ovat opiskelleet teknisiä käsitöitä ja tytöt tekstiilitöitä, minkä vuoksi myös käsitöissä lähes täydellinen eriytyminen sukupuolen mukaan, joskin ei-toivottavalla hyvin perinteisellä tavalla, on toteutunut käytännössä. Huoli samanlaisen mallin jatkumisesta myös tulevaisuudessa 5. luokan jälkeen ja erityisesti yläasteella on aiheellinen.

Suomessa on toteutettu parin viime vuosikymmenen aikana myös erilaisia kokeiluja ja projekteja, joissa opetusta, koulutusta tai muuta tasa-arvoon liittyvää kehittämistoimintaa on järjestetty yhden sukupuolen ryhmissä. Enimmäkseen nämä ovat olleet erilaisia tytöille ja naisille suunnattuja projekteja. Seuraavassa lyhyt esittely muutamista, pääasiassa kasvatusta ja opetussektorin projektista.

Oulun yliopiston Kajaanin yliopistokeskus (ent. Kajaanin kehittämiskeskus) on tehnyt tasa-arvotyötä 1980-luvulta lähtien sekä kasvatusta-, koulutusta- ja opetussektoreilla että työelämäsektorilla. Osa näistä kehittämistoiminnoista on ollut suunnattu vain naisille. Käsillä olevan selvityksen toteuttava WomenIT – Women in Industry and Technology 2001-2006 on yksi mittavimpia tasa-arvohankkeita Suomessa. Osa WomenIT-hankkeen kasvatusta-, opetusta- ja ohjausprojekteista toteutettiin tyttöryhmissä. Hanketta ja sen erillisopetusta esitellään tarkemmin tämän selvityksen case-osassa.

WomenIT-projektia edelsi Euroopan sosiaalirahaston ja Oulun lääninhallituksen rahoittama HiL@dies –projekti, joka toteutettiin vv. 2000-2001. Projektilla haluttiin ”vastata tarpeeseen lisätä naisten ja miesten välistä tasa-arvoa korkean teknologian koulutuksessa ja työmarkkinoilla, luoda tytöille ja naisille positiivisia asenteita ja malleja teknisiä ammattialoja kohtaan, lisätä korkean teknologian ja tietoteollisuuden naisyrittäjyyttä sekä parantaa korkean teknolo-

gian huippuosaamisen eurooppalaista yhteistyötä ja kilpailukykyä”. Hankkeessa kehitettiin muun muassa tyttöjä ja naisia kiinnostavia luonnontieteiden, matematiikan ja teknologian oppisisältöjä sekä kannustettiin yrittäjyyteen. Toiminnoissa oli mukana tyttöryhmiä. Niistä saadut kokemukset olivat myönteiset, tyttöjen rohkeus ja motivaatio luonnontieteitä, matematiikkaa, teknologiaa ja yrittäjyyttä kohtaan kasvoivat sekä tieto-taito kehittyi.⁹

Kajaanin kehittämiskeskus on toteuttanut myös muita vain tytöille tai naisille suunnattuja koulutus- ja kehittämisohjelmia, joista vielä mainittakoon vv. 1999-2000 toteutettu Kahden sukupolven naiset -kehittämisohjelmakokonaisuus sekä kansainvälinen vv. 2001-2004 toteutettu Virtual Exchange -hanke. Kahden sukupolven naiset -projektin kohderyhminä olivat yli 40-vuotiaat pitkistä työsuhteista työttömiksi jääneet naiset sekä yli 25-vuotiaat perheelliset naiset, jotka olivat palaamassa työelämään. Virtual Exchange -hankkeen tavoitteena oli B-SET (business, science, engineering, technology) alojen naisopiskelijoiden tukeminen kansainväliseen harjoitteluun. Kahden sukupolven naiset -hankkeesta saadut kokemukset naisryhmässä toimimisesta olivat positiiviset, naiset rohkaistuivat kysymään ”tyhmiäkin kysymyksiä”, heidän itsetuntonsa kasvoi ja he valtaistuivat. Virtual Exchange -hankkeen varsinaisena kohde- ja VX-portaalin testiryhmänä olivat naiset, mutta erillistoiminnan merkitystä ei hankkeen aikana arvioitu. Hankkeen toteutuksen aikana käytiin kuitenkin keskusteluja mukana olleiden tyttöjen kanssa muun muassa ainokaisuuden merkityksestä eli millaista on työskennellä alalla, jossa voi joutua tilanteisiin, että on työyhteisönsä ainoa nainen. Mukana olleet nuoret naiset toivat esiin oman sukupuolen edustajien ja tuen merkityksen.¹⁰

Teknillisessä korkeakoulussa on toteutettu vv. 2001-2005 kaksi Euroopan sosiaalirahaston rahoittamaa TiNA - hanketta, Tietoteollisuuden koulutus ja tasa-arvo - naisten erilaisuus voimavaraksi -hanke vv. 2001-2003 sekä Tietoteollisuuden naiset -hanke vv. 2003-2005. Molempien Tina-hankkeiden tavoitteena oli edistää naisten hakeutumista teknisille aloille: madaltaa tyttöjen kynnystä hakeutua teknisen alan opintoihin ja siten lisätä naisten osuutta ko.

aloilla, kehittää Teknillisen korkeakoulun toimintakulttuuria ottamaan huomioon naisten tarpeet ja parantaa alalle kouluttautuvien naisten työelämävalmiuksia ja tukea heidän urakehitystään. Osa TiNAN toiminnoista toteutettiin tyttöryhmissä. Putila ja Pihlajamaa toteavat artikkelissaan tyttöryhmien olevan yksi hyvä tapa kannustaa tyttöjä ja naisia aloille ja alueille, joissa pojat ja miehet ovat perinteisesti vahvempia.¹¹

Setlementtiyhdistys Naapuri ry toteutti vv. 2000 - 2003 Aikalisä-projektin, jonka kohderyhmänä olivat koulutyössään erityistukea tarvitsevat tytöt, siis sellaiset tytöt, jotka tarvitsivat lisätukea elämänhallinnassaan ja sosiaalisissa vuorovaikutustaidoissa, jotteivät he syrjäytyisi myös koulun jälkeen. Aikalisä toteutettiin tyttöryhmässä. Tyttöjen palaute oli hyvin samansisältöistä ja erittäin positiivista koskien tyttöryhmässä toimimista. Palautteesta nousi viisi teemaa ylitse muiden: tyttöryhmässä vallitsi työrauha, kun pojat eivät olleet häiritsemässä; tyttöjen kesken voidaan puhua juuri niistä asioista, joista haluaa; tyttöjen kesken vallitsi hyvä yhteishenki ja kukin sai olla oma itsensä; riitoja tuli, mutta ne saatiin sovittua.¹²

Setlementti Naapuri ry on perustanut Raha-automaattiyhdistyksen tuella Tampereen Tyttöjen Talon, joka on vain murrosikäisille tytöille ja nuorille aikuisille tarkoitettu tila. Talon tarkoituksena on toimia kohtaamispaikkana nuorille tytöille silloin kun he kaipaavat tukea aikuiseksi kasvamiseen. Vastaava talo on myös Helsingissä, Upea minä -projektin tuloksena syntynyt Tyttöjen talo. Tampereen Tyttöjen Talossa järjestetään erilaista toimintaa ohjatuissa vuorovaikutteisissa pienryhmissä, joissa voi esimerkiksi ruoanlaiton lomassa vaihtaa ajatuksia muiden samanikäisten tai aikuisen naisen kanssa. Talossa on myös erilaisia tukiryhmiä muun muassa maahanmuuttajatyttöille tai tytöille, jotka ovat kokeneet seksuaalista väkivaltaa. Talon perustajat ja toiminnasta vastaavat ovat huomanneet, etteivät tytöt, eivätkä pojat, voi samalla tavalla vapaasti keskustella kaikista kasvamiseen ja aikuistumiseen liittyvistä asioista sekaryhmissä kuin voivat omissa tyttö- ja poikaryhmissään. Ryhmissä on mahdollista myös purkaa sukupuolen mukaisia stereotyyppioita.¹³

1980-luvun puolivälissä toteutettiin Pohjoismaiden ministerineuvoston ja pohjoismaiden hallitusten rahoittama AVAA BRYT – projekti (1985–1989), jonka tavoitteena oli löytää keinoja segregaatien purkamiseksi ja naisten aseman parantamiseksi työmarkkinoilla. Projektissa kehitettiin menetelmiä tyttöjen ammatinvalinnan ja naisten työmahdollisuuksien laajentamiseksi sekä naisten työllisyyden tukemiseksi. Projektissa oli mukana kaikkien pohjoismaiden viranomaisstahot ja sitä toteutettiin työvoimahallinnon ja koulujen yhteistyönä.¹⁴

AVAA BRYT -projektissa toteutettiin eri pohjoismaissa tyttöryhmiä/-luokkia sekä peruskoulussa että ammatillisessa koulutuksessa pääasiassa naisille ei-perinteisissä oppiaineissa ja –sisällöissä tai koulutuslinjoilla, mutta myös ammattivalinnanohjauksessa. Saatu- jen kokemusten mukaan ryhmät edistivät naisten oppimistuloksia ja vähensivät keskeyttämisiä sekä kasvattivat naisten itseluottamusta ja rohkeutta. Tyttöryhmissä viihdyttiin. Esimerkiksi atk-opetuksen osalta oppilaat ja opettajat olivat yhtä mieltä siitä, että tyttöjen erillisryhmät ovat hyvä tapa järjestää opetusta alkuvaiheessa, kun tytöillä on vielä vähän tietä-taitoa. Ongelmana kuitenkin oli poikien negatiivinen asenne tyttöryhmiä kohtaan, mikä vaikutti osin myös tyttöjen asenteisiin, osa tytöistä myös viihtyi paremmin sekaryhmissä. Myöskään osa opettajista ei halunnut jatkaa tyttöluokkien opetusta. Teknologian opetus tyttöluokalle koettiin työlämmäksi kuin sekaluokalle. Mainittakoon vielä, että AVAA BRYT –projektiin kuului myös naisille suunnattu yrittäjäyyskurssi.¹⁵

1990-luvulla toteutettiin myös toinen Pohjoismaiden ministerineuvoston rahoittama hanke NORD-LILIA, johon kuulunut Ilona-projekti esitellään tämän selvityksen case-osassa.

Kokeiluja ja projekteja on muitakin, mutta edellä muutama esimerkinomaisesti esiteltynä. Suomessa on toteutettu myös erilaisia poikaprojekteja, joissa toimintoja on suunnattu ainoastaan pojille, joskin erityisen vähän kasvatus- ja opetussektoreilla. Espoossa toteutettiin 1990-luvun alussa päiväkotien poikaprojekti, jonka tavoitteena oli koota tietoa ja kokemuksia asioista, jotka tukevat

poikien kehitystä, parantavat heidän kasvuedellytyksiään ja lisäävät päiväkotien viihtyvyyttä. Projektissa nähtiin tärkeäksi luoda pojat hyväksyvä ympäristö, jossa he saavat leikkiä heitä kiinnostavia leikkejä. Projekti toteutettiin poikakerhoina espoolaisissa päiväkodeissa. Saadut kokemukset koettiin hyviksi, kerhoissa olivat kaikki leikit sallittuja, pojat saivat purkaa energiaansa haluamallaan tavalla, heidän itsetuntonsa ja tyytyväisyytensä kasvoi.¹⁶

Eri kuvataidealan toimijat toteuttivat yhdessä Klopit kiertoradalle –poikaprojektin vv. 2003-2004, jonka tavoitteena oli poikien innostaminen kuvataideopiskeluun, jossa heitä on vähän. Samalla kehitettiin kuvataideopetusta enemmän poikia kiinnostavaksi. Projektia toteutettiin poikaryhmässä ja osaan toiminnoista osallistui myös poikien isät ja isoisät. Pojat kokivat ryhmän innostavaksi, vapauttavaksi, kun ei tarvinnut välittää, mitä tytöt ajattelisivat sekä motivoivaksi juuri heitä varten tehtyjen sisältöjen ansiosta. Vantaan Tanssiopisto puolestaan toteutti 1990-luvulla POPEDA-poikaprojektin poikien tanssinopetuksen kehittämiseksi. Projekti toteutettiin poikaryhmissä, joista saadut kokemukset koettiin erittäin hyviksi. Pojat saivat toteuttaa ryhmässä itseään ja tehdä asioita omalla tavallaan.¹⁷

Setlementtinuorten liitto toteutti vv. 2001-2003 Meikäpoika-projektin, jonka tavoitteena oli luoda uusia malleja poikatyöhön sekä vastata poikien kasvuun liittyviin haasteisiin. Yksi tällaisista malleista ovat poikaryhmät, joissa voidaan käsitellä poikien kasvuun, murrosikään ja seksuaalisuuteen liittyviä kysymyksiä.¹⁸

4.4. Lainsäädäntö

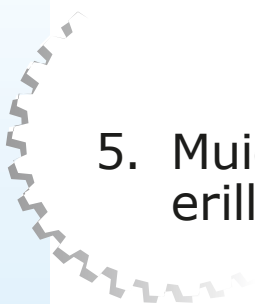
Sukupuolten erillisopetusta tarkasteltaessa on syytä tuoda esiin myös suomalaisen lainsäädännön näkökulma. Tasa-arvolaissa (609/1986, 232/2005) kielletään kaikenlainen syrjintä sukupuolen mukaan ja laki kieltää oppilaitosten opiskelijavalinnoissa, opetusjärjestelyissä, opintosuoritusten arvioinnissa sekä laitoksen muussa toiminnassa henkilön asettamista epäedulliseen asemaan suku-

puolen mukaan. Peruskoulut eivät sisälly tasa-arvolain sisältämiin oppilaitoksia koskeviin syrjinnän kieltäviin pykäliin, vaan koulutuksellisen tasa-arvon velvoite tulee perusopetuksen osalta perusopetusta koskevasta laista. Perusopetuslaki velvoittaa ottamaan opetuksessa huomioon tyttöjen ja poikien erilaiset tarpeet sekä kasvun ja kehityksen erot. Tasa-arvolaki kieltää myös muun muassa työ- tai koulutuspaikan ilmoittamisen vain naisten tai miesten haettavaksi ilman laissa perusteltua syytä. Vuonna 2005 uudistettu laki määrittelee kuitenkin ei-syrjiväksi menettelyksi "...väliaikaisia, suunnitelmaan perustuvia erityistoimia tosiasiallisen tasa-arvon edistämiseksi, joilla pyritään tämän lain tarkoituksen toteuttamiseen...".¹⁹

Yhden sukupuolen opetuksen näkökulmasta tässä onkin erotettava kaksi asiaa. Ensiksikin erilaiset toiminnot, joita tarjotaan vain toiselle sukupuolelle, ovat tasa-arvolain ja perusopetuslainkin mukaisia silloin, kun ne voidaan perustella ns. positiivisina erityistoimina. Näillä tarkoitetaan sellaisia toimintoja, joilla parannetaan yksilön tai yksilöiden epätasa-arvoista asemaa. Esimerkiksi tytöt ovat huomommassa asemassa tekniikan opetuksen suhteen ja erilaisilla vain tytöille suunnatuilla kursseilla parannetaan heidän asemaansa ja osaamistaan. On kuitenkin huomattava, että tämäntyyppiset erityisjärjestelyt on lopetettava siinä vaiheessa, kun päämäärä on saavutettu. Toinen asia on opetuksen eriyttäminen tyttö- ja poikaryhmiin. Mikäli jako toteutetaan tasapuolisesti molemmat sukupuolet huomioon ottaen, on kysymys puhtaasti opetusjärjestelyistä, eikä se riko lakia (vrt. Yhdysvallat seuraavassa luvussa). Tässä kohdalla on kuitenkin muistettava, ettei yksittäinen henkilö saa joutua tämäntyyppisten opetusjärjestelyiden vuoksi epätasa-arvoiseen asemaan sukupuolensa vuoksi. Näin ei tietenkään saisi olla myöskään sekaryhmissä.¹⁹

Viitteet

- 1 Haataja, Lahelma & Saarnivaara 1989, 124–125
- 2 Kodin suuri tietosanakirja osa 6 1981, 61-62
- 3 Nurmi 1983, 37–41
- 4 Nurmi 1989, 9-15
- 5 Rinne & Vuorio-Lehti 1996, 48
- 6 ks. mm. Lahelma 1992; Määttä & Turunen 1991; Opetuksen ja ohjauksen
tasa-arvoiset käytännöt 2005; Rinne & Vuorio-Lehti 1996; Tolonen (toim.)
1999; Tolonen 2001; Toteuttaako peruskoulu tasa-arvoa? 1996.
- 7 Kodin suuri tietosanakirja osa 7, 1981, 157-158
- 8 Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004, 242-244
- 9 <http://www.kajaaninyliopistokeskus oulu.fi/proj/inpro/hiladies/default.htm>
- 10 <http://www.kajaaninyliopistokeskus oulu.fi/proj/inpro/mlkahden.htm>;
<http://www.virtualxchange.org> sekä Kajaanin yliopistokeskuksen julkaise-
mattomat aineistot
<http://tina.tkk.fi>; Putila & Pihlajamaa
- 12 Aikalisä-projekti 2002-2003, 4, 12
- 13 Oma talo selviytyjätöille 2004, 11; <http://www.tytto.fi>;
<http://www.tyttojentalo.fi>; www.setlementtinuoret.fi/upeamina.htm
- 14 Brunila, Heikkinen & Hynninen 2005, 13; Avaa Bryt: Avaa Bryt –projektin
tiedote 1987-1989
- 15 Avaa Bryt: Avaa Bryt –projektin tiedote 1987-1989
- 16 Koski 1991; Lahti 1992
- 17 <http://www.sakulaku.fu/klopit/mita.htm>;
<http://www.vantaantanssiopisto.fi/tekstit/opetustoiminta/pojat.html>;
Lampi, I., Mäntylä, A., Niiranen, H., Turpeinen, I. 2002
- 18 <http://www.setlementtinuoret.fi/meikäpoika.htm>
- 19 Tasa-arvo- ja perusopetuslainsäädäntöä ja määräyksiä:
Perusopetusasetus 21.8.1998/852; Perusopetuslaki 21.8.1998/628; Perus-
opetuksen opetussuunnitelmien perusteet 2004; Laki naisten ja miesten väli-
sestä tasa-arvosta 8.8.1986/609; Laki naisten ja miesten välisestä tasa-
arvosta annetun lain muuttamisesta 1.6.2005/232; Valtioneuvoston asetus
perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja
perusopetuksen tuntijaosta 20.12.2001/1435
Positiiviset erityistoimet: [http://www.eurofem.net/valtavirtaan/aakkoselli-
nen.html#Positiiviserityistoimet](http://www.eurofem.net/valtavirtaan/aakkoselli-
nen.html#Positiiviserityistoimet)

5. Muiden länsimaiden erillisopetuksen nykytila

Länsimaissa on pitkä erillisopetuksen historia. Tyttöjä ja poikia on kautta aikojen opetettu erillään perusteena näiden erilaiset kehitysrytmit, erilaiset tavat oppia, mutta ennen kaikkea erot tavoitteissa, jotka tyttöjen ja poikien opetukselle on asetettu. Yhden sukupuolen kouluja on sekä yksityisiä että valtion ja kirkon (mm. katolilaisen) omistuksessa. Viime vuosikymmeninä yhden sukupuolen koulujen määrä on länsimaissa kuitenkin selvästi vähentynyt ja sekakouluista on tullut normi. Suomenkin koulujärjestelmä on saanut vaikutteensa paljolti muista länsimaista, mutta lähes ainoastaan muut pohjoismaat ovat vieneet yhtenäisen yhteiskoulun periaatteen siihen mittakaavaan kuin missä se tänä päivänä on Suomessa. EU-maista vain Suomessa, Ruotsissa ja Tanskassa ei ole enää tyttö- tai poikakouluja. Sen sijaan esim. Irlannissa 44% oppilaista opiskelee yhden sukupuolen koulussa, seuraavana tulee Britannia, jossa vastaava luku on 16% ja kolmantena Luxemburg 14%.^{20, 21}

Samalla kun yhden sukupuolen koulut näyttäisivät lähes häviävän, on yhteiskoulujen sisällä toteutettavien sukupuolen mukaan eriyttävän opetuksen määrä joissain maissa kasvanut. Näin muun muassa Yhdysvalloissa, Britanniassa, Kanadassa ja Australiassa.²² Myös pohjoismaissa, joissa ei varsinaisia tyttö- ja poikakouluja ole, on erillisryhmiä eri kouluasteilla kokeiltu ja osin tutkittukin jo 1980-luvulta lähtien. On kuitenkin mainittava, että esimerkiksi Yhdysvaltojen osalta erillisryhmät sekakoulussa on ollut mahdollista julkisessa koulutuksessa lain näkökulmasta vasta tämän vuosituhannen puolella, jolloin presidentti Bushin hallinto asetti lain, joka sallii yhden sukupuolen ryhmät julkisissa yhteiskouluissa. Tätä ennen niiden katsottiin rikkovan tasa-arvoa ja sukupuolisen syrjinnän kieläviä lakeja.²³

Yhden sukupuolen opetusta koskevia tutkimuksia on kansainvälisesti katsottuna lukuisia, mutta sitäkin enemmän aiheesta on keskusteltu eri medioissa. Keskustelu lehtien palstoilla sukupuolten erillisopetuksesta on käynyt vilkkaana, koskien sekä yhden sukupuolen kouluja että yhden sukupuolen ryhmiä yhteiskoulussa. Yhdysvalloissa Bushin lakialoite sai aikaan runsaan mielipiteiden vaihdon aiheen tiimoilta.

Keskusteluissa mielipiteitä on esitetty sekä yhden sukupuolen opetuksen puolesta että vastaan. Vastustajat pitävät sitä vanhanaikaisena, epätasa-arvoisena, joka ylläpitää ja vahvistaa stereotypioita, heidän mielestään yhden sukupuolen opetus ei valmista lapsia ja nuoria oikeaan maailmaan tai erillisopetusta pidetään elitistisenä. Käytyä keskustelua tarkasteltaessa onkin huomioitava, kritisoidaanko tai puolustetaanko nimenomaan yhden sukupuolen opetusta vai yksityisiä kouluja versus julkisia kouluja sekä puhutaanko yhden sukupuolen kouluista vai sukupuolen mukaan eriyttävästä opetuksesta yhteiskouluissa. Puolustajat taas ovat sitä mieltä, että erottamalla tytöt ja pojat voidaan nimenomaan purkaa sukupuolen mukaisia stereotypioita, opettajat voivat paremmin huomioida tyttöjen ja poikien erilaiset tavat oppia ja opiskella, tytöt saavat opiskelurauhan, yhden sukupuolen ryhmissä voidaan tukea tyttöjä ja poikia niissä oppiaineissa, joissa he tarvitsevat lisätukea ja niin edelleen.²⁴

Viitteet

²⁰ Gorard & Smith 2004

²¹ Marsh, Smith, Marsh & Owens 1988

²² ks. mm. Jones, Kyle & Black 1987

²³ Johnson 2004; Mead 2003; NASBE National Association of State Boards of Education

²⁴ Esimerkkejä aihetta koskevista keskusteluista ja artikkeleista: ks. mm. Flowers 2005; Head reignites single-sex 2004; Jobe 2002; Leslie 1998; Logan 2001; Taylor & Lorimer 2002; Thomas 1995; Thomas 1996

6. Miksi erillisopetusta?

Tyttö- ja poikakouluille sekä eriyttävälle opetukselle sekakouluissa on Britanniassa ja Yhdysvalloissa myös järjestäytyneet puolesta-puhujansa, joilla on selvät argumentit, miksi tyttöjä ja poikia pitäisi opettaa erillään. GSA eli Girls' School Association on brittiläinen yksityisten tyttökoulujen kattojärjestö. Järjestöön kuuluu pääasiassa yksityisten tyttökoulujen rehtoreita, mutta joka tarjoaa tietoa tyttökouluista myös opettajille, vanhemmille, lapsille ja nuorille ja viranomaisille. GSA-järjestöön kuuluu 207 brittiläistä tyttökoulua. GSA perustelee yhden sukupuolen kouluja ja erityisesti tyttökouluja seuraavasti:

- yhden sukupuolen koulut ovat saaneet huipputuloksia testeissä
- tytöt ja pojat kehittyvät eri tahtiin
- tyttökouluissa tytöt saavat kasvaa omaan tahtiinsa
- yhden sukupuolen koulu tunnistaa tyttöjen ja poikien väliset erot, muun muassa oppimisessa ja opiskelussa
- tyttökoulut tukevat tyttöjä ja heidän kunnianhimoaan ammatillisesti tai persoonallisesti, jotta heistä tulisi tulevaisuuden johtajia
- tyttökoulut pystyvät tukemaan tyttöjen johtajuutta, itsevarmuutta, itsenäisyyttä ja saavutuksellisuutta
- tyttökoulut tarjoavat turvallisen riskinottoympäristön
- tyttökoulut tarjoavat tytöille viitekehityksen, jolla tytöt voivat kriittisesti arvioida massamedian esittämää käsitystä tytöistä ja pojista
- tyttökoulut kehittävät tyttöjen käsitystä osaajina myös luonnontieteissä ja matematiikassa ja tukevat heidän ei-perinteisiä valintojaan
- tyttökouluissa on omaksuttu tytöt huomioivia oppimisstrategioita ja henkilökunta on tyttöjen opetuksen asiantuntijoita
- tyttökouluissa puretaan sukupuolistereotypioita

- yhden sukupuolen kouluissa oppilaat voivat opiskella ilman sosiaalisia häiriötekijöitä. ²⁵

NASSPE – National Association for Single Sex Public Education on yhdysvaltalaisen erillisopetusta toteuttavien julkisten koulujen etu- ja ajava järjestö. Se puhuu sekä yhden sukupuolen koulujen että tyttö- ja poikaryhmien/-luokkien puolesta. NASSPE tuo esiin yhden sukupuolen hyödyt sekä tyttöjen että poikien opetuksessa:

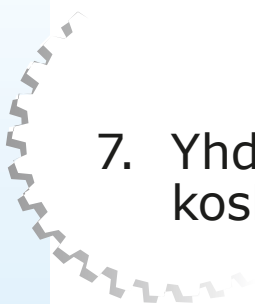
- yhden sukupuolen opetuksessa molemmat valitsevat ei-perinteisiä aloja ja alueita: tytöt luonnontieteitä ja matematiikkaa, pojat taideaineita ja kieliä
- yhden sukupuolen opetuksella voidaan tukea poikien heikompaa opintomenestystä
- yhden sukupuolen opetuksella voidaan purkaa sukupuolistereotypioita ja siten laajentaa oppilaiden koulutusmahdollisuuksia
- joidenkin tutkimusten mukaan - yleisestä käsityksestä poiketen
 - myös sosiaaliset vuorovaikutustaidot paranevat yhden sukupuolen opetuksella
- yhden sukupuolen opetuksessa oppilaat saavat sukupuolensa ja yksilöllisten ominaisuuksiensa mukaan räätälöityä opetusta
- yhden sukupuolen opetuksella voidaan joidenkin tutkimusten mukaan vähentää myös ei-toivottuja teiniraskauksia. ²⁶

NASSPE:n [www-sivuilta \(http://www.singlesexschools.org\)](http://www.singlesexschools.org) löytyy tutkimustietoa yhden sukupuolen opetuksen puolesta.

Viitteet

²⁵ GSA Girls' School Associaton

²⁶ NASSPE National Association for Single Sex Public Education

7. Yhden sukupuolen opetusta koskeva tutkimus

7.1. Suomalaiset tutkimukset

Suomessa sukupuolten erillisopetusta tai yhden sukupuolen opetusta ei ole juurikaan tutkittu. Aihetta on sivuttu joissain yksittäisissä tutkielmissa/tutkimuksissa, mutta varsinaisena tutkimuskohteena erillisopetus ei ole ollut. Aija Vartiainen pro gradu -työssä (2003) koskien opettajien käsityksiä pojista peruskoulun tekstiilitöissä viitattiin myös yhden sukupuolen ryhmiin. Tutkielman aineistosta nousi esiin muutaman opettajan näkemys: olisi hyvä opettaa tiettyjä asioita tytöille ja pojille erikseen, sillä sekaryhmissä tytöt eivät saa samalla tavalla tilaa kuin pojat; tyttöjen ja poikien kiinnostuksen kohteet ovat erilaiset, jonka vuoksi pojille olisi helpompi keksiä motivoivia tekstiilitöitä erillisryhmässä; tyttöryhmissä tytöt saavat rauhassa puhua omista asioistaan.²⁷ Tiina Salokangas puolestaan viittasi tutkielmassaan (2002) aiempiin tutkimuksiin ja kokeiluihin ja niissä esiin nousseisiin erillisopetuksen etuihin opetettaessa tytöille tekniikkaa²⁸.

Markku Hannula (2001) tuo tutkimuksessaan "Mitä matematiikan opettaja tulee tietää tytöistä ja pojista" esiin erillisopetuksen mahdollisuuksista matematiikan opetuksessa. Hannulan tutkimuksessa todetaan aihetta koskevien aiempien tutkimustulosten hienoinen ristiriitaisuus ja tulkinnan vaikeus. Hannula itse suosittaa matematiikan opetuksen eriyttämistä 5.-7. luokilla esimerkiksi luokan sisäisin ryhmäjin, erilaisia tehtäviä tytöille ja pojille.²⁹

Kansallisia tutkimuksia on siis valitettavan vähän. Niiden puute johtunee luonnollisesti siitä, ettei meillä toteuteta systemaattista yhden sukupuolen opetusta, mutta myös siitä, että yhtenäisopetus nähdään normina, jota ei kyseenalaisteta.

7.2. Kansainväliset tutkimukset

Kansainvälisesti katsottuna tilanne on toinen, tyttö- ja poikakouluja on olemassa vielä paljon ympäri maailmaa ja erilaisia variaatioita yhden sukupuolen opetuksesta sekakouluissa jopa yhä kasvamassa määrin. Yhden sukupuolen opetusta koskevia tutkimuksia on kansainvälisesti katsottuna yhtäältä iso joukko ja melkein yhtä iso joukko on niiden näkökulmien kirjo. Varhaisimmat tämän selvityksen aikana löydetty tutkimukset olivat 1960-luvulta, mutta tässä selvityksessä rajattiin tarkasteltavat tutkimukset kahteen viimeiseen vuosikymmeneen (1980-luvun puolivälistä lähtien) ja aivan erityisesti 1990-luvun lopun ja 2000-luvun alun tutkimuksiin. Yhden sukupuolen opetusta on tutkittu eri oppiaineiden ja -sisältöjen näkökulmasta aina liikunnan opetuksesta seksuaalikasvatukseen; koulutuspolitiikan ja taloudellisuuden näkökulmista; naisten ja miesten aivojen ero näkökulmasta; mutta jopa myös erillisopetuksen yhteyttä syömishäiriöihin ja asenteisiin avioliittoa kohtaan.³⁰

Yksi suosituimmista tutkimuskohteista yhden sukupuolen opetuksen osalta on erillisopetuksen hyödyllisyys ja tuloksellisuus oppimistulosten ja opintomenestyksen näkökulmasta sekä sen vaikutus kouluasenteisiin, siis edesauttaako yhden sukupuolen opetus opintomenestystä ja myönteistä asennoitumista koulutyöhön. Myös sekakoulujen yhden sukupuolen luokkia koskevien tutkimusten määrä on kasvamassa. Suorituksia ja asenteita koskevat tutkimukset ovat kuitenkin erillisopetuksen tutkimuskohteista tuloksiltaan myös ristiriitaisimpia, tuloksia on saatu sekä erillisopetuksen puolesta että vastaan (sen ei ole katsottu olevan sen tehokkaampi kuin yhteisopetuksenkaan) tai tuloksia on tulkittu kunkin omasta näkökulmasta.³¹

Eri maiden oppimistuloksia verrattaessa vaikeutena on eri maiden koulutusjärjestelmien erilaisuus sekä rakenteiltaan että esim. sisänotoiltaan, siis sillä ovatko koulut ns. selective eli valitsevatko oppilaansa. Erityisesti yksityisissä yhden sukupuolen kouluissa on paljon valikoivia kouluja. Toinen ongelma on muiden tekijöiden poisrajaaminen, siis miten saada tutkimus validiksi niin, että vain sukupuolen

ja nimenomaan yhden sukupuolen opetuksen vaikutusta opintomenestykseen mitataan, eivätkä esim. perhetaustat, koulun koko tai valintaperusteet pääse vaikuttamaan tuloksiin. Tämä ongelma koskee kaikkea yhden sukupuolen opetusta koskevaa tutkimusta.³²

Yhdysvaltojen Department of Education (vastannee lähinnä suomalaista opetushallitusta) julkaisi vuonna 2005 laajan selonteon yhden sukupuolen ja yhteisopetuksesta ja niistä tehdyistä tutkimuksista Yhdysvalloissa. Selonteossa arvioitiin systemaattisesti pääasiassa perusopetustason erillis- ja yhteisopetusta koskevia kvantitatiivisia tutkimuksia. Selonteon taustalla oli selkeä yhden sukupuolen opetuksen elpyminen julkisissa kouluissa ja amerikkalaisten tutkimusten puute aiheesta. Yhdysvalloissa oli huomattu tutkimusten ja niiden tulosten kaksiselitteisyys, kunkin opetusmuodon kannattajalla oli tutkimuksensa, joihin he vetosivat. Selonteossa tutkittiin ja arvioitiin systemaattisesti ja tiukalla kriteeristöllä n. 40 kvantitatiivista tutkimusta (alkuvaiheen karsinnassa pari tuhatta tutkimusta). Selonteossa haettiin vastausta 1. onko erillisopetus tehokkaampaa vai tehottomampaa kuin yhteisopetus akateemisten saavutusten (opintomenestyksen) suhteen sekä samanaikaisilla, rinnakkaisilla kvantitatiivisilla tuloksilla että pitkän aikavälin kvantitatiivisilla tuloksilla mitattuna; 2. onko erillisopetus tehokkaampaa vai tehottomampaa kuin yhteisopetus opiskelijoiden sopeutumisen ja sosioemotionaalisen kehityksen suhteen sekä samanaikaisilla, rinnakkaisilla kvantitatiivisilla indikaattoreilla että pitkän aikavälin kvantitatiivisilla indikaattoreilla mitattuna; 3. onko erillisopetus tehokkaampaa vai tehottomampaa kuin yhteisopetus luokkahuoneessa toteutettavien menettelytapojen ja tulosten suhteen tasarvon näkökulmasta sekä 4. onko erillisopetus tehokkaampaa vai tehottomampaa menettelytavoiltaan koulun ilmapiirin ja kulttuurin sekä niiden vaikutusten näkökulmasta.³³

Selonteon tulokset vaihtelivat eri tutkimuskysymysten välillä. Tuloksiin tutustuttaessa ja niitä arvioitaessa on hyvä pitää mielessä, että selonteko koski ainoastaan kvantitatiivisia tutkimuksia. Tulosten oikeellisuuden turvaamiseksi, tässä esittelyssä lainataan alkuperäistä raporttia mahdollisimman suoraan, kuitenkin vapaasti

kääntäen. Tulokset oli selonteossa luokiteltu joko jompaakumpaa opetusmuotoa puoltaviksi, sekalaisiksi (tutkimuksissa molempia puoltavia tuloksia) tai nolla-tuloksiksi (ei eroa).³³

Yleisesti katsottuna, useimmat tutkimukset raportoivat yhden sukupuolen koulujen positiivisia vaikutuksia kaikkien aineiden, koulun aikaisten testitulosten osalta. Ne tutkimukset, jotka arvioivat matematiikan, luonnontieteiden, englanninkielen ja sosiaalisten tieteiden testituloksia, saivat samansuuntaisia tuloksia tietyin varauksin. Kunkin oppiaineen sisällä noin kolmannes kaikista tutkimuksista raportoi positiivisia tuloksia eriyttävän opetuksen osalta ja loput joko sekalaisia tuloksia (tutkimuksen tulokset sekä yhden sukupuolen opetuksen eduksi tai vastaan) tai nolla-tuloksia (ei kummankaan puolesta). Eriyttävän opetuksen puolesta olleet tulokset koskivat sekä tyttöjä että poikia ja ko. tutkimukset koskivat sekä ala- että yläasteen luokkatasoja.³³

Sen sijaan pitkän aikavälin oppimistulosten osalta, yhden sukupuolen opetuksen vaikutus ei ollut yhtä ilmeinen. Eroa erillisopetuksen ja yhteisopetuksen välillä ei löytynyt tarkasteltaessa esimerkiksi koulun jälkeisiä testituloksia tai lukiosta valmistuneiden määrää. Näiden tutkimustulosten osalta oli kuitenkin huomattava laadukkaiden tutkimusten selkeä puute.³³

Sopeutumisen ja sosioemotionaalisen kehityksen osalta tulokset ovat sekalaisia: Minäkuvan ja ns. "locus of control" -tekijän (millainen käsitys henkilöllä on omasta mahdollisuudesta vaikuttaa asioihin) suhteen tutkimustulokset jakaantuivat kahteen, yhden sukupuolen opetusta puoltaviin ja ei-eroa tuloksiin. Itsetunnon osalta kolmannes tutkimuksista tuki yhteiskoulua, erityisesti poikien osalta, loppuissa ei ollut eroa yhteis- ja erillisopetuksen välillä. Oppiainevalintoja ja opintopolkuja tarkasteltaessa tulokset olivat sekalaisia, painottuen yhden sukupuolen opetusta puoltaviksi tai ei-eroa löytäneiksi. Suurin osa tutkimuksista puolsi erillisopetusta sen suhteen, että ko. opetuksessa olevat opiskelijat valitsivat enemmän vaikeita kursseja ja osoittivat siten korkeampaa kunnianhimoa opintojensa suhteen. Erillisopetus tuki erityisesti tyt-

töjen korkeampia koulutus- ja urapyrkimyksiä, sen sijaan poikien osalta erillisopetus näytti tukevan urapyrkimyksiä, mutta opiskelutavoitteiden suhteen tulokset olivat sekalaisia. Myös kouluasenteiden osalta tulokset olivat sekalaisia, mutta näissä tulosten vertailtavuutta häytti tutkimusmuuttujien erilaisuus. Tarkasteltaessa sopeutuvuutta ja sosioemotionaalista kehitystä pitkällä aikavälillä mittareina muun muassa koulun keskeyttäminen, työttömyys ja ei-perinteiset koulutusvalinnat erityisesti tyttöjen osalta, ongelmana oli ko. tutkimusten vähyys, joskin jossain määrin oli havaittavissa myönteisiä tuloksia yhden sukupuolen opetuksen suuntaan.³³

Luokkahuonetilanteita ja menettelytapoja koskevia kvantitatiivisia tutkimuksia, joissa olisi käytetty tasa-arvoa tulostittarina, ei tätä selontekoa ja sen kriteerit täyttäviä ollut löytynyt. Koulun ilma-
piiriä ja toimintakulttuuria koskevia kvantitatiivisia tutkimuksiakin oli vähän, mutta niidenkin osalta ongelmana oli erilainen joukko muuttujia.³³

Kaiken kaikkiaan tämän yhdysvaltalaisen selonteon mukaan, tutkimustulokset ovat moniselitteisiä. Jonkin verran löytyy tukea sille, että erillisopetus voi olla hyödyllinen erityisesti myönteisten oppimistulosten ja opiskelun tavoitteellisuuden suhteen, mutta useimpien tutkimusten perusteella ei voida päätellä erillisopetuksen hyödyllisyyttä, joskaan ei myöskään haitallisuutta. Sen sijaan yhteisopetuksen hyödyllisyyttä (hyödyllisempää kuin erillisopetus) tukee hyvin harva tutkimus.³³

Erään toisen katsauksen mukaan, tarkasteltaessa tyttöjen itsetuntoa yleisesti sekakouluissa versus yhden sukupuolen kouluissa, eivät eri tutkimukset ole löytäneet selkeitä eroja, sen sijaan jaettaessa itsetunto alaluokkiin, kuten sosiaalinen, akateeminen ja liikunnallinen itsetunto, eroja seka- ja tyttökoulujen välillä nousee esiin. Stereotyyppien purkamisen osalta etulyöntiasema näyttäisi tutkimusten mukaan olevan erillisopetuksella. Opintomenestyksensä sen sijaan Haag (2000) sanoo tutkimusten tukevan ainoastaan sitä, että opintomenestystä tukevat ryhmän ominaisuudet ja koulun toimintatavat.³⁴ Valittujen opetusmenetelmien ja -strategioi-

den merkitys onkin useissa tutkimuksissa noussut erittäin tärkeään merkitykseen sekä yhden sukupuolen että yhteisopetuksessa. Yksi tärkeimmistä on sukupuolen huomioiminen.³⁵

WomenIT-projektin kokemusten mukaan tytöt selvästi hyötyivät erillisopetuksesta ei-perinteisten aineiden, luonnontieteiden, matematiikan ja teknologian osalta. Myös tutkimukset tukevat tätä kokemusta, erityisesti tyttöjen osalta. Ei-perinteisten valintojen ja erillisopetuksen yhteys näyttäisi olevankin yksi yhdenmukaisimmista alueista tutkimustuloksiltaan. Myös opettajien kokemukset tukevat tätä ja lienee yhtenä syynä yhä kasvavaan kiinnostukseen eriyttää erityisesti matemaattisia ja luonnontieteellisiä aineita.³⁶

Brittiläinen WISE (Women Into Science and Engineering) -kampanja on selvittänyt ja koonnut muutamien koulujen kokemuksia yhden sukupuolen opettamisesta luonnontieteissä. Selvityksessä oli mukana peruskoulu- ja lukiotason kouluja. Kouluissa oli kokeiltu erilaisia yhden sukupuolen opetusryhmäratkaisuja; joissakin kouluissa jako oli tehty kaikissa oppiaineissa, joissakin vain luonnontieteissä. Osassa kouluja jako koski kaikkia ikäryhmiä, joissakin vain esimerkiksi yläasteikäisiä. Vaikka koulut olivat hyvin erityyppisiä, saadut kokemukset yhden sukupuolen ryhmäopettamisesta olivat yhdenmukaiset:

- tytöt kokivat hyötyneensä saadessaan lisää itseluottamusta sekä käytännöntaidoissaan että teoreettisissa opinnoissa;
- tyttöjen asenteet luonnontieteitä ja tekniikka kohtaan muuttuivat myönteisemmiksi;
- sekaryhmissä pojilla on taipumus mahtailla, dominoida käytännön toimintoja ja välineitä, eriytetyissä ryhmissä tältä ilmiöltä vältyttiin;
- suurin osa tytöistä ja melko moni poikakin piti yhden sukupuolen ryhmässä opiskelusta;
- myös erityisesti tyttöjen vanhemmat pääosin pitivät yhden sukupuolen ryhmässä opettamista hyvänä opetusmuotona;
- opettajat olivat tyytyväisiä saadessaan opettaa tyttöjä, jotka pääsivät hyviin saavutuksiin;
- suurin osa kouluista koki, että 16. ikävuoden jälkeen yhden sukupuolen ryhmät eivät enää olleet tarpeellisia.³⁷

Yhteenvedon voitaneen sanoa, ettei olemassa olevien tutkimusten perusteella voida vetää pitäviä johtopäätöksiä erillisopetuksen paremmuudesta tai huonommuudesta verrattuna yhteisopetukseen. Ainoa johtopäätös, jonka uskaltaa tehdä on, ettei siitä ole haittaakaan ja että on todennäköisesti tilanteita, joissa siitä on hyötyä ja etua. Toinen selkeä tulos on, että lisää laadukkaita tutkimuksia tarvitaan, joissa pyritään määrittämään ja rajaamaan muuttujat ja vaikuttavat tekijät mahdollisimman selkeästi. Myös suomalaisia tutkimuksia aiheesta kaivattaisiin. Seuraavassa esitellään referoiden muutama mielenkiintoinen pohjoismainen tutkimus, jotka valittiin pohjoismaiden koulujärjestelmien yhdenmukaisuuden vuoksi ja sillä tavoin esimerkeiksi Suomeenkin.

7.3. Pohjoismaisia esimerkkitutkimuksia

Ruotsalainen Carina Persson (2003) on tutkinut erillisopetusta yhteiskoulussa, erityisesti sen vaikutusta luokkahuoneen ilmapiiriin. Hänen kohdejoukkonaan olivat lukion ammattiin valmistavan koulutusohjelman opiskelijat. Tutkimuksen taustalla olivat havainnot siitä, että pojat vievät luokkahuoneessa enemmän tilaa ja saavat enemmän huomiota kuin tytöt ja että sekaryhmissä perinteiset, stereotyyppiset roolit ja toimintamallit saavat vahvistusta.³⁸

Tutkimuksen mukaan suurin osa opiskelijoista, sekä tytöt että pojat, oli tyytyväisiä jakoon sukupuolen mukaisiin ryhmiin. Erillisryhmät koettiin rennoiksi ja helpommaksi opiskella ja yhteisymmärrys oli suurempi. Sekä opettaja että opiskelijat kokivat ryhmäjaon eduksi yksilöiden paremman huomioimisen, opettaja pystyi jakamaan huomiotaan tasaisemmin pienessä ryhmässä. Tässä on kuitenkin nostettava esiin kysymys, auttoiko tässä ryhmän pieni koko vai se, että ryhmässä oli vain yhtä sukupuolta. Toisaalta, täydellinen yhteisymmärrys ei liene aina hyväkään asia.³⁸

Sekä tytöt että pojat toivat esiin uskaltavansa enemmän erillisryhmässä, ei tarvinnut ajatella mitä toista sukupuolta ovat opiskelijat

ajattelevat. Sekä opettajan että oppilaiden mielestä luokan ilmapiirin parani merkittävästi, tosin eräs pojista oli sitä mieltä, että ilma-
piiri poikaryhmässä oli huonompi, sekaryhmässä tytöt rauhoittavat
poikia. ³⁸

Oppimistuloksiin, suorituksiin eriyttävällä opetuksella ei tässä tutkimuksessa ollut vaikutusta, lukuun ottamatta osallistuvaa oppimista, joka oli hyvää erillisissä ryhmissä. Sekä tutkijan että opettajan mielestä liian pitkälle menevää johtopäätöstä tästä ei voi tehdä kokeilun ajallisen rajallisuuden vuoksi. Osa oppilaista suositteli erillisopetusta, osa taas ei. Opettajan mielestä tällä ryhmällä se toimi hyvin. Tutkija itse oli sitä mieltä, että opetusta tulisi sukupuolen mukaan eriyttää tarpeen mukaan. Ihanteellisin tapa hänen mukaansa on yhteisopetus, mutta joissain tilanteissa erillisopetuksesta voi olla hyötyä. ³⁸ Tästä tutkimuksesta on kuitenkin huomattava se seikka, että kyseessä oli tapaustutkimus, yhtä ryhmää koskeva tutkimus, josta yksinään ei voi vetää liian pitkälle meneviä johtopäätöksiä. Kuitenkin heijastellen muista tutkimuksista saatuja tuloksia sekä siihen, että opettajat eri puolilla länsimaita ovat kokemuksensa perusteella alkaneet pohtia erillisopetuksen mahdollisuutta ja hyötyjä sekä myös toteuttaa sitä, voidaan tästäkin tutkimuksesta saada tukea sille.

Myös toinen esittelyssä oleva ruotsalaistutkimus on tapaustutkimus. Kyseessä on projekti, johon osallistuivat yhdessä Uumajan ja Bergenin yliopisto sekä yhden peruskoulun kuusi luokkaa (sekä ala-että yläasteen luokkia). Projektin taustalla oli samanlaiset havainnot poikien luokkahuoneen hallinnasta yli tyttöjen kuin Perssonin ja muiden pohjoismaiden asiantuntijoiden tutkimuksissa. Projektin tavoitteena oli

- löytää keinoja auttaa tyttöjä tunnistamaan roolinsa yhteiskunnassa
- vahvistaa tyttöjen itsetuntoa
- tukea tyttöjä vaatimaan tasa-arvoa
- saada pojat tiedostamaan tasa-arvokysymyksiä. ³⁹

Projektin aikana eriytettiin osassa luokista osa opetuksesta tyt-

tö- ja poikaryhmiin. Ryhmissä haluttiin tukea ja kehittää niitä osa-alueita, jotka olivat ko. ryhmällä heikkoja sekä purkaa sukupuolen mukaisia stereotypioita. Tyttöryhmissä keskityttiin muun muassa kuulluksi tulemisen ja mielipiteiden ilmaisuun liittyviin harjoituksiin, itsetunnon kehittämiseen ja niin edelleen.³⁹

Poikien kanssa muun muassa rytmitettiin opetusta eri tavalla kuin yleensä (pidettiin useammin lyhyitä taukoja), tehtiin erilaisia harjoituksia, joissa poikia rohkaistiin kertomaan tunteistaan, kehitettiin heidän vuorovaikutustaitojaan, kirjoitustaitojaan ja niin edelleen. Projektissa koettiin sukupuolen mukaan eriyttämien hyväksi tavaksi kehittää opettajan taitoa huomioida sukupuoli myös sekaryhmissä. Työskentelyilmapiiri koettiin ryhmissä miellyttäväksi ja erään ryhmän pojatkin kertoivat nauttineensa siitä, että saivat enemmän olla omia itseään. Eriyttämisen vaarana kuitenkin erään opettajan kokemuksen mukaan on, että ryhmässä vahvistetaankin stereotypioita, erityisesti tyttöryhmässä voi käydä niin. Tyttöryhmiin muotoutuu hyvin nopeasti rauhallinen, hiljainen ilmapiiri, jota opettaja edelleen vahvistaa ja viestittää siten tytöille, että tyttöjen kuuluukin olla hiljaisia ja kilttejä. Tätä voidaan kuitenkin purkaa kiinnittämällä asiaan huomiota ja rohkaisemaan tyttöjä tuomaan itseään paremmin esiin.³⁹⁻⁴⁰

Tanskalainen Anne-Mette Kruse on pitkänlinjan tutkija ja asiantuntija opetuksen ja kasvatuksen tasa-arvoisuuden kehittämisessä. Hän on tutkinut myös sukupuolen mukaan eriyttävää opetusta ja pitää sitä yhtenä parhaimmista keinoista kehittää opettajien sukupuoli-sensitiivisyyttä ja purkaa lasten ja nuorten sukupuolen mukaisia stereotypioita. Myös tyttöjen ja poikien keskinäinen kanssakäymisen paranee hänen tutkimustensa mukaan erillisopetuksen myötä. Hän on vahvasti sitä mieltä, että erillisopetuksesta hyötyvät sekä tytöt että pojat. Erillisopetuksessa pääsevät yksilöt, esimerkiksi hiljaiset pojat, paremmin esiin.⁴¹

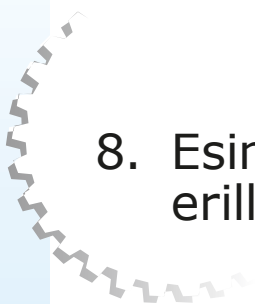
Krusen (1996b) mukaan erillisopetus vahvistaa sitä käsitystä, että poikia ja tyttöjä tulee opettaa eri tavalla, se näkyy siinä, millaista on opettaa tyttöryhmää ja millaista on opettaa poikaryhmää. Eräessä

projektissa, jossa hän tutki yhden sukupuolen opetusta, mukana ollut opettaja tiivistä tyttöjen ja poikien ryhmien erot seuraavasti: Tytöt työskentelevät keskittyneesti ja pysyvät aiheessa, he käyttävät työskentelyyn puolet vähemmän aikaa kuin pojat, tytöt ovat hyvin valmistautuneita, kuuntelevat toisia, auttavat toisiaan ja näkevät oppitunnin yhteisenä yrityksenä. Pojat laajentavat aihetta ja tuovat siihen uusia sisältöjä ja näkökulmia, ovat vähän valmistautuneita ja aktiivisia ”anarkistisella” tavalla, pojat keskeyttävät usein toisiaan ja huomauttelevat ivallisesti, pojat näkevät oppitunnin yksilön asiana ja kilpailevat keskenään sekä opettajan huomiosta.⁴¹

Kruse pitää yhden sukupuolen opetuksen merkitystä tärkeänä toimintatapojen ja politiikan, yksilöiden ja ryhmän kannalta: sillä voidaan nostaa tietoisuutta sukupuoli-erottelevista tekijöistä, tukea sukupuoli-identiteetin kehittymistä, ymmärtää ja haastaa sukupuolirooleja ja stereotypioita, antaa tilaa ja mahdollisuuksia kummallakin sukupuolelle opetuksessa ja kasvatuksessa. Kruse painottaa, ettei erillisopetus ole tavoite sinänsä, eikä se metodina takaa tuloksia, vaan tavoitteilla ja tarkoituksella, sukupuolen merkityksen ymmärtämisellä sekä pedagogisilla asenteilla ja käytännöillä on oleellinen merkitys.⁴¹

Viitteet

- ²⁷ Vartiainen 2003
- ²⁸ Salokangas 2002, 17
- ²⁹ Hannula 2001, 36–37, 40
- ³⁰ Pari esimerkkiä: Ripley 2005; Watterson 2001. Ks. myös NASSPE National Association for Single Sex Public Education. Lisää tutkimusesimerkkejä muissa tämän selvityksen lähteissä
- ³¹ ks. mm. Gorard & Smith 2004; Lee & Bryk 1986; Lee & Bryk 1989; Lee & Marks 1990; Younger & Warrington 2002
- ³² ks. mm. Gorard & Smith 2004; Spielhofer, Benton & Schagen 2004
- ³³ Mael, Alonso, Gibson, Rogers & Smith 2005
- ³⁴ Haag 2000; ks. myös Leder 1992
- ³⁵ ks. mm. Kruse 1996a ja 1996b; Martin 2002; Parker & Rennie 2002; Younger & Warrington 2002
- ³⁶ Esimerkkinä Spielhofer, Benton & Schagen 2004
- ³⁷ Leinonen 2005; Warrior 2004
- ³⁸ Persson 2003, 1-8, 20-21, 24-25
- ³⁹ Berge 1996
- ⁴⁰ Ks. myös Berge & Ve 2000
- ¹ Kruse 1996a ja Kruse 1996b

8. Esimerkkejä sukupuolten erillisopetuksesta

8.1. Case 1 – Ilona

Kajaanilaisessa Rinnekoulussa toteutettiin Pohjoismaiden ministe-rineuvoston rahoittama Ilona-tyttöluokkaprojekti vv. 1992-1994. Ilonan esittelyssä on käytetty aineistona sekä projektidokumentteja että Ilona-projektin vetäjä Lea Tuulenkarin kanssa käytyä keskustelua syksyllä 2005. Ilona oli osa laajempaa Nord-Lilia-hanketta. Nord-Lilia oli laaja pohjoismaiden yhteinen hanke, jonka alla toteutettiin 61 eri projektia kaikissa pohjoismaissa. Nord-Lilian tavoitteena oli kehittää opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen sisältöjä ja menetelmiä sekä kokemusten vaihto eri maiden kesken. Nord-Lilia toi esille erilaisia näkökulmia sukupuolten väliseen tasa-arvoon liittyen eri kouluasteilla. ⁴²

Ilona-projekti kesti kaksi vuotta ja luokalla opiskeli 1.-2.luokkalaisista tyttöjä (samat tytöt kaksi vuotta samalla luokalla). Projektin toimintarungon muodosti normaali koulun opetussuunnitelma, mutta luokassa pyrittiin kiinnittämään huomiota monipuolisiin ja yksilöllisiin työskentelytapoihin sekä oppiaineiden sisältöihin. Ilonan tavoitteena oli rohkaista tyttöjä uskomaan itseensä ja mahdollisuuksiinsa, tekemään rohkeita ja itsenäisiä ratkaisuja, karsimaan liiallista itsekritiikkiä sekä ilmaisemaan selvemmin itseään, myös tyttöjen johtajuustaitoja harjoitettiin. Projektin nimikin kuvasti sitä, millaisia tyttöjä oppilaista haluttiin kasvattaa: **I**loiset, itsenäiset ja innokkaat "**L**ikat" **O**vat **N**aisina, **A**loitekykyisiä, aikaansaavia, arvokkaita aarteita. Projektin puitteissa järjestettiin myös tutustumismatkoja ja vierailuja, mottona "Ulos luokasta!". ⁴³

Ilona-projekti sai aluksi epäilevää vastustusta osakseen, mm. tyttöjen vanhemmilta ja osalta opettajakollegoista. Vanhemmat pel-

käsivät tyttöjen eristäytymistä pojista ja että tytöt alkaisivat pelätä poikia. Projektin edetessä asenteet kuitenkin muuttuivat positiivisemmiksi. Luokan opettaja pitikin kollegoiden, koulun johdon sekä muiden projektilaisten tukea ja kannustusta äärimmäisen tärkeänä. Tyttöryhmän edut näkyivät Ilona-luokassa selvästi: tytöt olivat motivoituneita ja vapautuneita, toivat luovuuttaan rohkeammin esille, auttoivat ja kannustivat toisiaan, työrauhaongelmia ei ollut. Koulumyönteisyys (sekä oppilaiden että vanhempien), minäkuva ja itsetunto vahvistuivat luokassa selvästi, tyttöjen oma-aloitteellisuus ja itsenäisyys lisääntyivät ja tytöt oppivat hyväksymään erilaisuutta. Opettaja eriytti opetustaan Ilona-projektin jälkeenkin äidinkielessä, käsitöissä ja liikunnassa.⁴³

8.2. Case 2 - WomenIT

WomenIT – Women in Industry and Technology on Oulun yliopiston Kajaanin yliopistokeskuksen suunnittelema, hallinnoima ja koordinoima koulutus-, tutkimus- ja kehittämishanke, joka sai rahoituksensa Euroopan Sosiaalirahaston (ESR) Equal-yhteisöaloiteohjelmasta. Projekti toteutettiin vv. 2001–2006, ja sen tavoitteena oli purkaa työelämän jakoa sukupuolen mukaisiin naisten ja miesten ammatteihin ja työtehtäviin. Toiminnan painopiste oli tyttöjen ja naisten tukemisessa teknologian pariin ja teknologia-alalle, jossa naisia on vähän erityisesti suunnittelu- ja johtotehtävissä sekä heidän kannustamisessaan etenemään urallaan.

WomenIT-projektin tavoitteena oli vaikuttaa valtakunnallisesti ja Euroopan laajuisesti niihin rakenteisiin ja toimintamalleihin, jotka ylläpitävät jakoa sukupuolen mukaisiin naisten ja miesten ammatteihin ja työtehtäviin, aiheuttaen samalla muillakin yhteiskunnan alueilla epätasa-arvoa. WomenIT-projektin toimintaympäristöinä olivat päiväkodit, koulut, toisen asteen oppilaitokset, ammattikorkeakoulut, yliopistot, yritykset ja työmarkkinajärjestöt. Näissä organisaatioissa toimi yhteensä yli 40 erilaista kerhoa, kurssia, koulutusta ja tutkimus- tai kehittämistoimintoa.

Näistä alaprojekteista 29 toteutettiin tyttö- ja naisryhmissä mukaan lukien sekä kasvatusta, opetus- ja ohjausprojektit että työelämäsektorin projektit. Tässä keskitytään ensin mainittuihin.

Tyttöryhmissä toteutettujen kasvatuksen, opetuksen ja ohjauksen kehittämistoimintojen tavoitteena oli siis rohkaista, tukea ja motivoida tyttöjä, rakenteluun, luonnontieteiden, matematiikan ja tekniikan opintoihin, yrittäjyyteen ja muihin ei-perinteisiin alueisiin. Tyttöjä ei tueta tai ohjata samalla tavalla teknisten välineiden käyttöön tai luonnontieteiden ja matematiikan opintoihin, minkä vuoksi heiltä puuttuu kokemus ko. alueilta ja sen myötä motivaatio ja rohkeus sekä opiskella että työskennellä niiden parissa. WomenIT-alaprojektitoiminnot pitivät sisällään erilaisia kursseja, kerhoja ja niiden opetussisältöjen sekä –menetelmien kehittämistä varhaiskasvatuksesta alkaen. Projektien vetäjät keskittyivätkin paljolti itse asiasisältöihin (teknologia, fysiikka, kemia ja niin edelleen) ja niiden opettamista sukupuoli eli tässä tapauksessa tytöt huomioiden. Yhden sukupuolen opetukseen liittyvät erityiskysymykset (mm. mitä merkitsee, kun on vain tyttöjä ryhmässä) eivät vetäjien mukaan olleet painopisteenä heidän pohdinnoissaan ennen tai WomenIT-toimintojen aikana. Suurimmalla osalla niistä WomenIT-toimijoista, jotka toteuttivat alaprojektinsa tyttöryhmissä, ei ollut myöskään aiempaa kokemusta yhden sukupuolen opettamisesta tällä tavoin toteutettuna, eikä poikien opettamisesta omana ryhmänään. Osa oli toki opettanut esimerkiksi pojille liikuntaa tai tytöille tekstiilitöitä.

WomenIT-projektin aikana kuitenkin heräsi vilkas keskustelu aiheesta, minkä vuoksi käsillä oleva selvitys päätettiin tehdä. Aineistoa selvitystä varten WomenIT-projektin osalta hankittiin sekä toimijoiden laatimista projektiraporteista, projektin aikana käydyistä dokumentoiduista keskusteluista että muutamien erillisopetusta tai -toimintoja toteuttaneiden toimijoiden kanssa käydyistä täydentävistä keskusteluista syksyn 2005 aikana. Keskustelut toteutettiin vapaamuotoisina, avoimina keskusteluina.

Kaikki olivat yhtä mieltä siitä, että tyttöryhmien etuina olivat olleet:

- työrauha
- työskentelymotivaatio korkea
- toisten kannustaminen ja auttaminen huomattavaa, me-henki
- rohkeus, vapaus tulla esiin
- kannustus aiheisiin ja aineisiin, joissa pojilla etulyöntiasema
- luovuus

Lisäksi esiin tulleita seikkoja olivat:

- rohkaistuminen teknisissä asioissa myös tyttöryhmän ulkopuolella sekaryhmässä
- tyttöryhmissä naisopettajakin uskalsi paremmin tuoda esiin ajoittaista osaamattomuuttaan
- uuden opettelu -vaiheessa tyttöryhmä hyvä
- tietyssä iässä (esim. 7.-9. ja lukion ensimmäisellä luokalla) voisi eriyttäminen olla hyvä opetuksen rauhoittamiseksi
- tytöt kyselee aktiivisesti omassa ryhmässään
- ujon, syrjäänvetäytyvän tytön reipastuminen tyttöryhmässä
- sekaryhmässä pojat tekevät helposti tyttöjen puolesta tekniikkaan liittyviä asioita

Mutta:

- sekaryhmä on kuitenkin ideaali tapa järjestää opetus, opitaan toisilta jotain ja toisten auttamista, tytöt rauhoittavat poikia
- poikaryhmä (luokka) tuntuisi hurjalta, ainakin jos iso
- poikien asenteisiin ja käsityksiin tytöistä tekniikan osaajina voidaan paremmin myötävaikuttaa sekaryhmissä
- jääkö fiksu-poika poikaryhmässä varjoon?

Eräät toimijoista pohtivat sukupuolen mukaan eriyttävää opetusta oppituntien sisällä niin, että tytöille ja pojille voisi ottaa erilaisia harjoituksia ja siten tukea kummankin niitä alueita, joissa heikoimmat taidot, esimerkiksi tytöillä tekniset käytännön harjoitukset, pojilla kirjoittamiseen liittyvät harjoitukset (työselostukset). Esiin nousi myös opetusmenetelmien, – käytäntöjen ja sisältöjen merkitys, olipa siten kyseessä yhteis- tai erillisryhmä. Tämähän tukee myös kansainvälisiä tutkimuksia ja niistä saatuja tuloksia. Myös ryhmädynamiikalla ja sillä, millainen yhteinen historia ryhmällä on, on suuri merkitys.

Lisää tietoa WomenIT-hankkeesta löytyy osoitteesta <http://www.womenit.info>

8.3. Case 3 – Hjalli-menetelmä

Hjalli-menetelmä on Islannissa alun perin päiväkodeissa kehitetty menetelmä sukupuolen huomioimiseksi. Menetelmää on alettu toteuttaa sittemmin myös koulussa. Menetelmän taustalla on huoli tyttöjen ja poikien sosiaalistamisesta yhteiskuntaan molempia vahingoittavalla tavalla ja sen myötä epätasavertaisuuden ja epätasa-arvoisten mahdollisuuksien toteutumisesta. Tyttöillä ja pojilla on erilainen kehityskaari ja sukupuoli-identiteettikehitys, tyttöjä ja poikia kohdellaan eri tavalla ja he omaksuvat hyvin pienestä lähtien yhteiskunnassa heille asetetun aseman, jossa miehet ovat ylempiä suhteessa naisiin.⁴⁴

Ensimmäisen Hjalli-päiväkodin perusti ja menetelmän kehitti islantilainen päiväkodin johtaja ja lastentarhanopettaja Margrét Pála Ólafsdóttir. Menetelmässä eriytetään päiväkodin ja koulun toiminta sukupuolen mukaan suurimmaksi osaksi päivää, osan päivää he viettävät yhdessä. Hjalli-päiväkodeissa ja koulussa tarjotaan tytöille ja pojille omissa ryhmissään niitä asioita, joita he muutoin jäisivät ilman. Kaikenlaiset materiaalit ja välineet ovat molempien sukupuolien käytettävissä, kuten myös tasapuolinen opettajan huomio. Ryhmissä toteutetaan erilaisia harjoituksia tytöille ja pojille: tytöt harjoittelevat rohkeutta, hieman villeyttäkin, aloitekyvykkyyttä, virheiden sietokykyä, tuomaan itseään ja ääntään paremmin esiin, saamaan vahvistusta itsetunnolleen, ja muun muassa kehittämään teknisiä taitojaan; pojat puolestaan harjoittelevat muun muassa sosiaaliseen vuorovaikutukseen, läheisyyteen, toisen huomioimiseen ja auttamiseen sekä sanalliseen ilmaisuun liittyviä asioita. Tytöt ja pojat saavat kuitenkin olla Hjalli-päiväkodeissa ja koulussa ”as pink as they like and as blue as they like”, kuten menetelmän kehittäjä Margrét Pála Ólafsdóttir sanoo.⁴⁴

Kuten moni muukin erillisopetuksen toteuttaja, myös Hjalli-mene-

telmä on saanut paljon kritiikkiä osakseen ja sitä on syytetty vanhanaikaiseksi, "ajassa takaisinpäin menossa" olevaksi toimintatavaksi, joka ei valmista lapsia oikeaan tulevaisuuteen. Ólafsdóttir kuitenkin sanoo tutkimuksen todistavan, että esimerkiksi lasten sosiaaliset vuorovaikutustaidot vastakkaisen sukupuolen kanssa ovat parantuneet Hjallin myötä ja että Hjalli on uudenlainen tapa eriyttää opetusta ja huomioida sukupuoli ja on siten tasa-arvoajattelun seuraava vaihe. Hänen menetelmänsä on saanut suurta kiinnostusta Euroopassa ja erityisesti Yhdysvalloissa. ⁴⁴

8.4. Case 4 – Englantilainen malli

Britanniassa on pitkä erillisopetuksen historia, mutta hiljalleen murenemassa ollut asema, tänä päivänä suurin osa englantilaisista kouluista on yhteiskouluja. Lähes kaikki primary-kouluista (5-11 v) ja suurin osa secondary-kouluista (11-16 v) on yhteiskouluja. Alle 10% ns. comprehensive-kouluista (julkinen, yleissivistävä yhtenäiskoulu, 11-16/18 v.) on yhden sukupuolen kouluja. Sen sijaan teoriapainotteisemmista oppikouluista, ns. "grammar schools" -kouluista suurin osa on valikoivia, yhden sukupuolen kouluja, joskin näitä on määrältään maassa vähän. Erään tilaston mukaan n. 16% brittiläisistä (huom. koko Britanniassa) oppilaista opiskelee yhden sukupuolen kouluissa. ⁴⁵

Erilliskouluja on sekä yksityisiä, kirkon että valtion omistamia julkisia kouluja. Yhden sukupuolen koulut ovat kuitenkin Englannissa vähenemässä, erityisesti määrän lasku koskee poikakouluja. Poikakoulut kamppailevat taloutensa kanssa, jonka vuoksi ne ovat alkaneet ottaa opetukseensa myös tyttöjä. Tyttökoulujen parempaa selviytymistä selittää niiden saama suurempi arvostus sekä tyttöjen että vanhempien keskuudessa ja hyvä menestyminen erilaisissa testeissä. Toisaalta huoli syrjäseutujen tyttökoulujen tulevaisuudesta on syvä. Kuitenkin samanaikaisesti yhden sukupuolen koulujen elinkamppailun kanssa kiinnostus sekakoulujen yhden sukupuolen opetusta kohtaan kasvaa koko ajan. Yhtenä syynä sille on huoli poikien huonosta opintomenestyksestä, mutta myös halu muuttaa oppilaiden sukupuolen mukaisia valintoja. ⁴⁶

WomenIT-projekti tutustui syksyn 2005 aikana englantilaiseen erillisopetukseen tapaamalla asiantuntijoita sekä tutustumalla sekä yksityisiin tyttö- ja poikakouluihin että sekakoulun erillisopetukseen. Näiden tapaamisten aikana esiin nousi paljolti samanlaisia perusteita erillisopetukselle kuin käsillä olevan selvityksen luvussa 6 on esitelty:

- voidaan purkaa stereotypioita
- tytöt ja pojat kehittyvät eri tahtiin sekä opiskelevat ja oppivat eri tyyleillä, jonka vuoksi eriyttämistä tarvitaan
- pojat dominoivat sekaryhmissä
- erillisopetuksella voidaan purkaa perinteisiä oppiaine- ja opiskeluvalintoja
- hyvät oppimistulokset, myös poikien suorituksia voidaan parantaa
- kriitikot pitävät erillisopetusta vanhanaikaisena, puolustajien mukaan tämän päivän yhden sukupuolen koulut ovat hyvinkin moderneja
- kriitikoiden mukaan erillisopetus ei valmista oikeaan elämään, puolustajien mukaan erillisopetusta saavat oppilaat eivät elä eristyksissä muusta maailmasta ja toisesta sukupuolesta
- eriyttävän opetuksen tarve 16-vuotiaaksi saakka (joidenkin mukaan pojat saattaisivat tarvita pidempäänkin)
- erillisryhmissä työrauhakysymykset hallitumpia

Oppimistulosten osalta lienee edelleen syytä viitata tässäkin selvityksessä esiteltyihin ongelmiin tutkia eroja eri opetusmuotojen oppimistulosten välillä eli missä määrin hyvät oppimistulokset heijastelevat yhden sukupuolen opetuksen merkitystä. Esimerkiksi iso osa hyvin menestyneistä brittiläisistä kouluista on yksityisiä, valikoivia kouluja, joskaan erillisopetusta puoltavan asiantuntijan mukaan valikoivuus ei ole syy hyvälle opintomenestykselle, sitä on vain vaikea todistaa kriitikoille. Toisaalta näissä kouluissa ei myöskään tämän selvityksen aineiston perusteella ole huonoimmin menestyneitä.

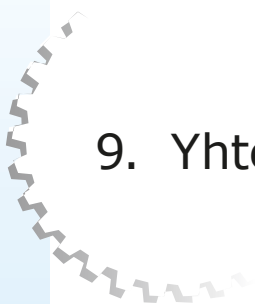
Eräs esiin noussut seikka näidenkin tutustumiskäyntien ja tapaamisten aikana oli, että erillisopetusta toteuttavien koulujen ja

opettajien on jatkuvasti tarkkailtava, ettei opetuksessa vahvisteta stereotypioita esimerkiksi tarjoamalla tytöille ja pojille vain tietäntyyppisiä koulutyön ulkopuolisia aktiviteetteja ja harrastuksia. Brittiläisessä opettajankoulutuksessa ei ole tapaamiemme asiantuntijoiden mukaan juurikaan sisältöjä eri sukupuolten opetukseen tai yhden sukupuolten opetukseen, vaan tieto-taito tulee käytännössä.

Brittiläiset valtion koulut noudattavat valtakunnallista opetussuunnitelmaa, yksityiskoulujen sitä ei tarvitse noudattaa, mutta koska erilaiset testit ja kokeet perustuvat siihen, käytännössä seuraavat sitä myös. Asiantuntijan mukaan yhden sukupuolen kouluissa eivät niinkään opetussisällöt eroa kuin opetusmenetelmät, työskentelytavat ja käytetyt materiaalit.

Viitteet

- ⁴² Arnesen 1994; Kajaanista Nord-Liljaan 1994; Tuulenkari 1995
- ⁴³ Kajaanista Nord-Liljaan 1994
- ⁴⁴ Ólafsdóttir 1996 ja 2005
- ⁴⁵ Eurydice -jäsenmaiden koulutusjärjestelmien kuvaukset suomeksi; Gorard & Smith 2004; Spielhofer, Benton & Schagen 2004
- ⁴⁶ Spielhofer, Benton & Schagen 2004

9. Yhteenveto ja suosituksia

Yhteenvetona voitaneen todeta yleisimmin käytetyt erillisopetuksen perustelut olevan:

- tyttöjen ja poikien kehittyminen eri tahtiin
- tyttöjen ja poikien oppimistyylien erot
- erillisryhmissä voidaan purkaa sukupuolen mukaisia stereotyyppioita
- tietyn puberteettivaiheen aiheuttamat ”häiriöt” (distraction) kanssakäymisessä (toinen sukupuoli kiinnostaa enemmän kuin opiskelu)
- panostaminen kummankin sukupuolen heikkoihin osa-alueisiin (esim. tytöillä tekniikka, pojilla kielelliset osa-alueet) ja tukeminen ei-perinteisiin valintoihin
- pojat vievät sekaryhmissä suurimman osan opettajan huomios-
ta, ajasta, tilasta ja äänestä

Näiden lisäksi erillisopetuksen etuina voidaan pitää yksilöllisten ominaisuuksien selkeämpää näkyvyyttä, kun ryhmässä on vain yhtä sukupuolta, tulevat yksilöiden (sukupuoliryhmän sisäiset) erot paremmin esiin.

Erillisopetuksen yleisimmin esitetyt haitat:

- sosiaalisen vuorovaikutuksen puute vastakkaisen sukupuolen kanssa
- stereotyyppien vahvistuminen
- työrauhaongelmat poikaryhmissä
- erillisopetus on diskriminointia sukupuolen mukaan

Kuten Yhdysvalloissa v. 2005 laadittu laaja selonteko osoitti, lukuisista tutkimuksista huolimatta, yhden sukupuolen opetusta ja sen etuja ainakin oppimistulosten suhteen, tulee edelleen systemaatti-

semmin tutkia. Suomessa tämä vaatisi erillisopetuksen pilotointia ja systemaattisempaa kokeilua, käyttöönottoa.

Tutkimustulosten kirjavuudesta huolimatta ja kuten muun muassa brittiläiset ja yhdysvaltalaiset opettajat ovat viime vuosina yhä enenevässä määrin kokeneet, opetuksen eriyttäminen on kokeilemisen arvoinen tapa järjestää opetusta. Tyttö- ja poikakouluja tuskin Suomeen enää koskaan perustetaan, eikä liene tarpeenaan, mutta päiväkodin, koulun ja ryhmien sisäisiä ratkaisuja on syytä harkita pedagogisten ratkaisujen monipuolistamiseksi. Tytöt ja pojat voisi jakaa omiin ryhmiinsä tietyissä sisällöissä ja aineissa (aineissa, joissa toinen sukupuoli kokemuksiltaan ja taidoiltaan epäedullisessa asemassa), tietyn oppiaineen sisällä esimerkiksi erilaisissa harjoituksissa, haluttaessa tukea tyttöjä ja poikia heidän heikoissa osa-alueissaan (esimerkiksi tyttöjä riskinotto- ja virheiden sietokyvyssä, poikia kielellisissä ja vuorovaikutustaitoihin liittyvissä asioissa) tai kenties tietyn ikäryhmän sisällä (esimerkiksi 7.-8. luokkalaiset).

Tutkimusten ja kokemusten perusteella uskaltanee sanoa, että haittaakaan erillisopetuksesta systemaattisesti, suunnitelmallisesti ja perustellusti toteutettuna tuskin on. Pitää myös muistaa, miten hyötyjä ja tuloksia arvotamme, ovatko oppimistulokset erilaisten testien ja kokeiden mukaan tärkeimmät vai arvostammeko myös esimerkiksi motivaation lisääntymistä? Tässä selvityksessä keskityttiin perus- ja toisen asteen koulutukseen, mutta sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla on runsaasti kokemuksia erillisryhmien eduista aikuisten naisopiskelijoiden kanssa.

On kuitenkin ehdottoman tärkeää muistaa, ettei sukupuolen mukainen opetuksen eriyttäminen käy, eikä saakaan käydä kädenkäänteessä, vaan sitä tulee huolellisesti pohtia, suunnitella ja valmistella. Brittiläisen WISE-kampanjan (2004) ohjeistus on perusteellinen ja meidänkin olosuhteisiimme sopiva:

1. Koulun henkilökunnan tulee olla täysin sitoutunut kokeiluun tai toiminnan muutokseen.

2. Toiminnassa tulee käyttää ja arvioida sukupuolisensitiivisiä opetusstrategioita.
3. Opettajat ja opiskelijat tulee valmistaa tulevaan muutokseen ennen toteutusta.
4. Suunnitteluvaiheessa tulee pohtia perustelut ja suunnitella strategiat, siis vastata kysymyksiin "miksi?" ja "miten?":
 - ketkä osallistuvat muutokseen ja millä roolilla?
 - kuka opettaa ryhmää?
 - millä aikataululla muutos toteutetaan ja kuinka pitkäksi aikaa?
 - tarvitseeko muutos lisäresursseja ja jos kyllä, miten ne hankitaan?
 - millaisia opetussuunnitelma-, -menetelmä- ja -sisältömuutoksia on tarpeen tehdä?
 - millaisia ongelmia mahdollisesti kohdataan, ja miten ne vältetään tai ratkaistaan?
5. Muutokselle tulee saada rehtoreiden, muiden opettajien, oppilaiden, vanhempien ja kouluviranomaisten tuki.
6. Kaikille tulee taata tasa-arvoisesti laadukas opetus, eli ryhmiin jako tulee suunnitella huolellisesti.
7. Toimintaa tulee monitoroida ja arvioida läpi koko toteutuksen ja olla valmis tekemään muutoksia tarvittaessa. ⁴⁷

Edellä luetelluissa ohjeissa ja niiden täytäntöönpanossa tulee huomioida laajuus, jolla erillisopetusta lähdetään toteuttamaan. Ohjeeksi lieenee syytä lisätä myös huomion kiinnittämisen stereotypioihin, ettei niitä tiedostamattaan vahvista erillisopetuksessa. Myös opetuksen jatkumo siirryttäessä luokalta toiselle tai ryhmästä toiseen tulee huomioida.

Kuten edellä kuvatut ohjeet tuovat esiin, on opettajankoulutuksella tärkeä rooli opettajien valmiuksien lisäämisessä sukupuolisensitiivisemmiksi opettajiksi ja erillisopetuksen vetäjiksi. Koulutusta ylipäänsä tasa-arvoisen koulun ja opetuksen kehittämiseksi tulisi antaa sekä opettajien perus- että täydennyskoulutuksessa.

Erillisopetuksen toteuttaminen tämän päivän suomalaisessa kou-

lussa, jossa yhteisopetusta pidetään ainoana oikeana opetusmuotona kohtaa varmasti myös vastarintaa ja negatiivisia asenteita. Erillisopetusta suunnittelevalta opettajalta vaaditaankin runsaasti sinnikkyyttä ja rohkeutta. Toivottavasti tästä selvityksestä on apua asian eteenpäin viemiseksi. Uskaltanee kuitenkin sanoa, että työ kannattaa, sillä vaikka voidaan ajatella, että ideaalia olisi täydellisessä maailmassa opettaa tyttöjä ja poikia yhdessä tasa-arvoisesti, niin niin valitettavaa kuin se onkin, emme elä täydellisessä maailmassa. Niin kauan kun tytöt ja pojat tekevät valintoja sukupuolen mukaan ennemminkin kuin kykyjensä ja kiinnostuksen kohteidensa mukaan ja heitä myös ohjataan tekemään niin; tai niin kauan kun tytöt ja pojat menestyvät keskimääräisesti eri tavalla koulussa; tai niin kauan kun tyttöjen ja poikien saama osuus opettajan huomiosta, luokkahuoneen tilasta tai äänestä jakaantuu eri tavoin, pitäisi erillisopetusta vakavasti harkita yhtenä vaihtoehtoisena opetusmuotona.

Viite

⁴⁷ Leinonen 2005; Warrior 2004

Lähteet

Aikalisä-projekti 2000-2003. Loppuraportti. [www-dokumentti]. Löytyy osoitteesta: <http://www.naapuri.fi/fi/tyomuodot/index.php?id=12> (Luettu 14.11.2005).

Arnesen, A-L. (toim.) 1994. Nord-Lilia guide. Likestilling i laereutdanningens innhold og arbeidsmetoder. Nordisk Ministerråd Styringsgruppen for nordisk samarbeid på skoleområdet. Apostrof-Bislet høgskolesenters skriftsserie A/1994.

Avaa Bryt: Avaa Bryt –projektin tiedote 1987-1989. Pohjoismaiden ministerineuvosto. 1987 (2-3), 1988 (4-5), 1989 (6/7-9).

Berge, B-M & Ve, H. 2000. Action research for gender equity. Buckingham: Open University Press.

Berge, B-M. (toim.) 1996. Jämställdhetspedagogik på Storsjöskolan i Holmsund – ett aktionsforskningsprojekt. 3. upplagen. Umeå universitet. Pedagogiska institutionen. Arbetsrapportet 115.

Brunila, K., Heikkinen M., Hynninen P. 2005. Monimutkaista mutta mahdollista – Hyviä käytäntöjä tasa-arvotyöhön. Kajaani: Kainuun Sanomain Kirjapaino.

Eurydice -jäsenmaiden koulutusjärjestelmien kuvaukset suomeksi. Opetushallitus. [www]. Löytyy osoitteesta: <http://www.oph.fi/SubPage.asp?path=1,439,3131,3639> (Luettu 15.11.2005).

Flowers, C. 2005. With no boys to ogle, we had time to learn. Newsweek 146 (17), 26.

Gorard, S. & Smith, E. 2004. An international comparison of equity in education systems. Comparative Education 40 (1), 15-28.

GSA Girls' School Associaton. [www]. Löytyy osoitteesta: <http://www.gsa.uk.com> (Luettu 14.11.2005)

Haag, P. 2000. K-12 Single-sex education: What does the research say? EDO-PS-00-9. [www]. Löytyy osoitteesta: <http://www.aare.edu.au/01pap/wat01270.htm> (Luettu 4.11.2005).

Haataja A., Lahelma E. & Saarnivaara M. 1989. Se pieni ero. Kirja tasa-arvokasvatuksesta. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Hannula, M. 2001. Mitä matematiikan opettajan tulee tietää tytöistä ja pojista? [www-dokumentti]. Löytyy osoitteesta: <http://tina.tkk.fi/tietopankki/hannula.pdf> (Luettu 14.11.2005).

Head reignites single-sex debate. 2004. BBCNews. [www]. Löytyy osoitteesta: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/education/4014009.stm (Luettu 14.11.2005).

HiLadies-projekti. [www]. Löytyy osoitteesta: <http://www.kajaaninyliopistokeskus oulu.fi/proj/inpro/hiladies/default.htm> (Luettu 14.11.2005).

Jakku-Sihvonen, R., Lindström, A. & Lipsanen, S. (toim.) 1996. Toteuttaako peruskoulu tasa-arvoa? Arviointi 1/96. Opetushallitus. Helsinki: Yliopistopaino.

Johnson, A. E. 2004. Single-Sex Classes in Public Secondary Schools: Maximizing the Value of a Public Education for the Nation's Students. Vanderbilt Law Review. Nashville: Mar 2004. Vol. 57 (2). [elektroninen julkaisu, rajattu käyttöoikeus, vaatii rekisteröitymistä]. Löytyy osoitteesta: <http://proquest.umi.com/login> (Luettu 29.10.2005).

Jobe, D. A. 2002. Helping girls succeed. Educational Leadership 60 (4), 64-66.

Jones, J. & Kyle, K. & Black, J. 1987. The tidy classroom: An assessment of the change from single-sex schooling to coeducation in New South Wales Schools. Australian Journal of Education 31 (3), 284-302.

Kahden sukupolven naiset -projekti. [www]. Löytyy osoitteesta: <http://www.kajaaninyliopistokeskus oulu.fi/proj/inpro/mlkahden.htm> (Luettu 14.11.2005).

Kajaanista Nord-Liliaan. 1994. Nord-Lilian kajaanilaisia sukupuolten tasa-arvo -kasvatusprojekteja. Julkaisematon raportti.

Klopit kiertoradalle –poikaprojekti. [www]. Löytyy osoitteesta: <http://www.sakulaku.fu/klopit/mita.htm> (Luettu 14.11.2005).

Kodin suuri tietosanakirja osa 6. 1981. Toim. Hakala Matti. 5. painos. Espoo: Amer-yhtymä Oy Weilin + Göösin kirjapaino.

Kodin suuri tietosanakirja osa 7. 1981. Toim. Hakala Matti. 4. painos Espoo: Amer-yhtymä Oy Weilin + Göösin kirjapaino.

Koski, R. 1991. Lohikäärmeen silmiä polttaa – poikakerhon vetäjän kokemuksia. Teoksessa Paakkola, E. (toim.) Lohikäärmeen silmiä polttaa. Artikkeleita poikien kasvatuksessa. Kriittinen korkeakoulu julkaisuja n:o 15. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy, 79-94.

Kruse, A-M. 1996a. Approaches to teaching girls and boys. Current debates, practices, and perspectives in Denmark. Women's Studies International Forum 19(4), 429-445. [elektroninen julkaisu, vaatii rekisteröitymistä]. Löytyy osoitteesta: <http://www.sciencedirect.com/science/journal/02775395> (Luettu 14.11.2005).

Kruse, A-M. 1996b. Single-sex settings: Pedagogies for girls and boys in danish schools. Teoksessa Murphy, P.F. & Gipps, C.V. (toim.) Equity in the classroom. Unesco publishing. London&Bristol: Falmer Press, 173-191.

Lahelma, E. 1992. Sukupuolten eriytyminen peruskoulun opetussuunnitelmassa. Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 132. Helsinki: Yliopistopaino.

Lahti, M. 1992. Aktiiviset pojat, passiiviset tytöt. Miehet, pojat ja Espoon poikaprojekti. Nuorisotutkimus 10 (1), 16-21.

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 8.8.1986/609. Finlex, Valtion säädöstietopankki. Oikeusministeriö, Edita Publishing Oy. Löytyy osoitteesta: <http://www.finlex.fi> (Luettu 14.11.2005).

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain muuttamisesta 1.6.2005/232. Finlex, Valtion säädöstietopankki. Oikeusministeriö, Edita Publishing Oy. Löytyy osoitteesta: <http://www.finlex.fi> (Luettu 14.11.2005).

Lampi, I., Mäntylä, A., Niiranen, H., Turpeinen, I. 2002. POPEDA. Poikien tanssipedagogiikka -työryhmän muistio. [www-dokumentti]. Löytyy osoitteesta: <http://www.vantaantanssiopisto.fi/tekstit/opetustoiminta/pojat.html> (Luettu 14.11.2005).

Leder, G. 1992. Mathematics and gender: changing perspectives. Teoksessa Grouws, D. A. (toim.) Handbook of research on mathematics teaching and learning: a project of the National Council of Teachers of Mathematics. New York: Macmillan Publishing Company, 597-622.

Lee, V. E. & Bryk, A. S. 1986. Effects of single-sex secondary schools on student achievement and attitudes. Journal of educational psychology 78 (5), 381-395.

Lee, V. E. & Bryk, A. S. 1989. Effects of single-sex secondary schools: Response to Marsh. Journal of educational psychology 81 (4), 647-650.

Lee, V. E. & Marks, H. M. 1990. Sustained effects of the single-sex secondary school experience on attitudes, behaviors and values in college. Journal of educational psychology 82 (3), 578-592.

Leinonen, E. (toim.) 2005. Opetuksen ja ohjauksen tasa-arvoiset käytännöt – sukupuolen huomioiva opas kasvatuksen arkeen. uud. painos. Iisalmi: Painotalo Seiska.

Leslie, C. 1998. Seperate and unequal? Newsweek 131 (12), 55.

Logan, J.J. 2001. Seperate and unequal? Multiple problems in single-sex schools. Psychology Today 34 (6), 28. [elektroninen julkaisu, rajattu käyttöoikeus, vaatii rekisteröitymistä]. Löytyy osoitteesta: <http://search.epnet.com/Login.aspx?direct=true&authtype=cookie,ip,url,uid&db=afh&jn=%22PSY%22&scope=site> [maksullinen elektroninen julkaisu]. Löytyy osoitteesta: http://www.psychologytoday.com/pto/issue_current.html (Luettu 29.10.2005).

Marsh, W., Smith, I. D. Marsh, M. & Owens, L. 1988. The transition from single-sex to coeducational high schools: effects on multiple dimensions of self-concept and on academic achievement. American Educational Research Journal 25 (2), 237-269.

Martin, M. 2002. Single-sex classes in English Trial in year 9 (13-14-year-olds), 1997-2001 at Comberton Village College. Educational Action Research 10 (1), 105-121.

Mael, F., Alonso, A., Gibson, D., Rogers, K & Smith, M. 2005. Single-sex versus coeducational schooling: A systematic review. U.S. Department of education. Office of planning, evaluation and policy development Doc #2005-01. [elektroninen versio]. Löytyy osoitteesta: <http://www.ed.gov/rschstat/eval/other/single-sex/single-sex.pdf> (Luettu 25.10.2005).

Mead, J. F. 2003. Single-gender "Innovations": Can publicly funded single-gender school choice options be constitutionally justified?. Educational Administration Quarterly 39 (2), 164-186.

Meikäpoika-projekti. [www]. Löytyy osoitteesta: <http://www.setlementtinuoret.fi/meikäpoika.htm> (Luettu 14.11.2005).

Määttä, K. & Turunen, A-L. 1991. Tasa-arvokasvatuksen didaktiikan perusteet. Loimaa: Loimaan Kirjapaino Oy.

NASBE National Association of State Boards of Education. [www]. Löytyy osoitteesta: <http://www.nasbe.org> (Luettu 14.11.2005).

NASSPE National Association for Single Sex Public Education. [www]. Löytyy osoitteesta: <http://www.singlesexschools.org> (Luettu 14.11.2005).

Nurmi, V. 1983. Maamme koulutusjärjestelmä eilen, tänään, huomenna. 4. painos. Juva: WSOY:n graafiset laitokset.

Nurmi, V. 1989. Kansakoulusta peruskouluun. Juva: WSOY:n graafiset laitokset.

Ólafsdóttir, M. P. 1996. Kids are both girls and boys in Iceland. Women's Studies International Forum 19 (4), 357-369. [elektroninen julkaisu, vaatii rekisteröitymistä]. Löytyy osoitteesta: <http://www.sciencedirect.com/science/journal/02775395> (Luettu 14.11.2005).

Ólafsdóttir, M. P. 2005, tammikuu. The advantage of single-sex classrooms. Gender-based education according to the Hjalli-model. Esitetty Kasvatuksen tasa-arvoiset käytännöt – teemapäivillä 19.1.2005 Kajaanissa ja 20.1.2005 Oulussa.

Oma talo selviytyjätöille. 2004. Oppiva Tampere – Erilaisia oppijoita? 2/2004, 11.

Parker, L. H. & Rennie L. J. 2002. Teachers' implementation of gender-inclusive instructional strategies in single-sex and mixed-sex science classrooms. *International Journal of Science Education* 24 (9), 881-897.

Persson, C. 2003. Förbättrat klassrumsklimat genom könsuppdelad undervisning? Ett utvecklingsarbete i religion, i åk 3 på ett yrkesförberedande gymnasieprogram. Examensarbete. Luleå Tekniska Universitet 2003:071 PED.

Perusopetusasetus 21.8.1998/852. Finlex, Valtion säädöstietopankki. Oikeusministeriö, Edita Publishing Oy. Löytyy osoitteesta: <http://www.finlex.fi> (Luettu 14.11.2005).

Perusopetuslaki 21.8.1998/628. Finlex, Valtion säädöstietopankki. Oikeusministeriö, Edita Publishing Oy. Löytyy osoitteesta: <http://www.finlex.fi> (Luettu 14.11.2005).

Perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteet 2004. Määräys 1/011/2004, 2/011/2004, 3/011/2004. Opetushallitus. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy. [elektroninen versio]. Löytyy osoitteesta: http://www.oph.fi/info/ops/pops_web.pdf (Luettu 14.11.2005).

POPEDA-poikaprojekti. [www]. Löytyy osoitteesta: <http://www.vantaantanssiopisto.fi/tekstit/opetustoiminta/pojat.html> (luettu 14.11.2005).

Positiiviset erityistoimet. [www]. Löytyy osoitteesta http://www.eurofem.net/valtavirtaan/aakkosellinen.html#Positiiviset_erityistoimet (Luettu 14.11.2005).

Putila, P. & Pihlajamaa, T. Lisää naisia tekniikan alalle. [www-dokumentti]. Löytyy osoitteesta: http://tina.tkk.fi/tietopankki/naisia_alalle.pdf (Luettu 14.11.2005.)

Rinne, R. & Vuorio-Lehti, M. 1996. Toivoton unelma? Koulutuksellista tasa-arvoa koskevat toiveet ja epäilyt peruskoulun synnystä 1990-luvulle. Tutkimus 2/96. Opetushallitus. Helsinki: Yliopistopaino.

Ripley, A. 2005. Who says a woman can't be Einstein. *Time* 165 (10), 51-59.

Salokangas, T. 2002. Teknillinen korkeakoulu opiskeluympäristönä sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta. Pro gradu -tutkielma. [www-dokumentti]. Löytyy osoitteesta: <http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/val/sosps/pg/salokangas/teknilli.pdf> (Luettu 14.11.2005).

Spielhofer, T., Benton, T. & Schagen, S. 2004. A study of the effects of school size and single-sex education in English schools. Research papers in Education 19 (2)133-159. [elektroninen julkaisu, rajallinen käyttöoikeus, vaatii rekisteröitymistä]. Löytyy osoitteesta: <http://search.epnet.com/login.aspx?direct=true&db=aph&an=13532035> [maksullinen elektroninen julkaisu] Löytyy osoitteesta: <http://www.tandf.co.uk/journals/titles/02671522.asp> (Luettu 29.10.2005).

Taylor, D. & Lorimer, M. 2002. Helping boys succeed. Educational Leadership 60 (4), 64-66.

Thomas, D. 1995. Mix 'n' match. Resident abroad Jan1995. [elektroninen julkaisu, rajattu käyttöoikeus, vaatii rekisteröitymistä]. Löytyy osoitteesta: <http://proquest.umi.com/login> (Luettu 27.10.2005).

Thomas, D. 1996. A painless separation? Resident abroad Feb1996. [elektroninen julkaisu, rajattu käyttöoikeus, vaatii rekisteröitymistä]. Löytyy osoitteesta: <http://proquest.umi.com/login> (Luettu 27.10.2005).

Tolonen, T. 2001. Nuorten kulttuurit koulussa. Ääni, tila ja sukupuolten arkiset järjestykset. 2. painos. Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura, Julkaisuja 19. Tampere: Tammer-Paino.

Tolonen, T. (toim.) 1999. Suomalainen koulu ja kulttuuri. 3. painos. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Tuulenkari, L. 1995. Ilona Class – New opportunities for girls. Teoksessa Arnesen, A-L. (toim.) Gender and equality as quality in school and teacher education. Final report from the 3-year Nordic projects on gender and equal opportunities in teacher education. Apostroph Special Edition A/1995. Oslo: Oslo College, School of education, 59-65.

Tyttöjen talo, Helsinki. [www]. Löytyy osoitteesta: <http://www>.

tyttojentalo.fi (Luettu 14.11.2005).

Tyttöjen talo, Tampere. [www]. <http://www.tytto.fi> (Luettu 14.11.2005).

Upea minä –tyttötyöprojekti 1998-2000. [www]. Löytyy osoitteesta: <http://www.setlementtinuoret.fi/upeamina.htm> (Luettu 14.11.2005).

Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta 20.12.2001/1435. Finlex, Valtion säädöstietopankki. Oikeusministeriö, Edita Publishing Oy. Löytyy osoitteesta: <http://www.finlex.fi> (Luettu 14.11.2005).

Vartiainen, A. 2003. Rättikässyjhän pojat tulevat tekemään. Opettajien käsityksiä pojista peruskoulun tekstiilityössä. Pro gradu –tutkielma. Joensuun yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta, Soveltavan kasvatustieteen laitos. [www-dokumentti]. Löytyy osoitteesta: <http://koti.mbnet.fi/aijan/Gradu.doc> (Luettu 14.11.2005).

Virtual Exchange –projekti. [www]. Löytyy osoitteesta <http://www.virtualxchange.org> (Luettu 14.11.2005).

Warrior, J. (ed.) 2004. In a class of their own? Teaching science in single sex classes in secondary co-educational schools. A Guide to good practice. WISE (Women Into Science and Engineering) publications. London.

Watterston, B. 2001. Practices and policies on single-sex classes within co-educational schools. [www]. Löytyy osoitteesta: <http://www.aare.edu.au/01pap/wat01270.htm> (Luettu 14.11.2005).

WomenIT – Women in Industry and Technology –projekti. [www]. Löytyy osoitteesta: <http://www.womenit.info> (Luettu 14.11.2005)

Younger, M & Warrington, M. 2002. Single-sex teaching in a co-educational comprehensive school in England: an evaluation based upon students' performance and classroom interactions. British Educational Research Journal 28 (3), 353-374. [elektroninen julkaisu, rajallinen käyttöoikeus, vaatii rekisteröitymistä]. Löytyy osoitteesta: <http://search.epnet.com/login.aspx?direct=true&db=aph&an=6809748>. [maksullinen elektroninen julkaisu]. Löytyy osoitteesta: <http://www.tandf.co.uk/journals/titles/02671522.asp> (Luettu 29.10.2005).

www.womenit.info